

VERDENSKRIGENS TIDSALDER

EN KORT OVERSIGT

VED

PAUL HOLT
X

G. E. C. GADS FORLAG · KØBENHAVN 1931

Tillæg til

H. L. Møller: Lærebog i Historie for Gymnasiet II.

ODENSE UNIVERSITET

00-8037

Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkær), København.

Verdenskrigens Tidsalder.

I. Verdenskrigen 1914—1918.

I. **Krigens Forhistorie.** I det 20. Aarh.s Begyndelse skærpedes de politiske Modsætninger mellem *England* og *Tyskland*, idet den tyske *Flaade* virkede som en Trudsel mod det britiske Herredømme paa Havene; medens samtidig det unge Kejserriges *Industri* og *Handel* blev en farlig Konkurrent. Tyskland savnede tillige *Kolonier*, som var egnede til at aftage *Befolkningsoverskud* og *Industrivarer* og yde de nødvendige *Raastoffer* til Hjemlandets *Industri*.

Under disse Omstændigheder trængtes det gamle Mod-sætningsforhold mellem *England* og *Frankrig* i Baggrunden, og i 1904 ordnedes de modstridende Interesser i Nordafrika, saaledes at England fik fri Hænder i *Ægypten* og Frankrig i *Marokko*. Paa samme Maade bragtes ogsaa Spændingen mellem *Rusland* og *England* i *Asien* ud af Verden, ved at de to Magter i 1907 enedes om en Deling af deres Interesseomraader i *Persien*, saaledes at der ikke opstod Konflikter imellem dem. Medvirkende til denne engelske Tilnærmelse til det *fransk-russiske Forbund* var den tyske *Ekspansion* baade i Nordafrika og i Mesopotamien. Men Englands Stilling til Frankrig og Rusland var kun en Forstaaelse, en *Entente*, ikke en bestemt udformet Alliance.

Triplealliancen svækkedes ved, at *Italien* kun var forpligtet til at støtte *Tyskland* og *Østrig-Ungarn* i en Forsvarskrig. Endvidere traadte Modsætningen mellem Østrig og Italien stærkere frem paa Grund af »Italia irre-denta«; og Italien viste tydelige Tilbøjeligheder til at nærme sig Frankrig, ikke mindst efter den engelsk-franske Ententes Dannelse.

Alle Stormagter rustede sig til det kommende Opgør, trods den megen Talen om Rustningsindskrænkninger og det mellemfolkelige Traktatsystems Udvikling. Særlig i *Tyskland* regnede man med Krigens Uundgaaelighed.

2. Krigens Udbrud. Paa Balkan havde de sidste Krige ikke bragt rolige Forhold. Den nationale Bevægelse blandt Serberne arbejdede paa Dannelsen af et *Storserbien*, som kun kunde virkeliggøres paa Østrigs Bekostning, og d. 28. Juni 1914 myrdede en ung serbisk Bosniak i *Sarajevo* den østrig-ungarske Tronfølger, den kejserlige og kongelige Regering vilde benytte denne Begivenhed til et endeligt Opgør med Serbien, og efter at have sikret sig Tysklands Bistand sendte den østrig-ungarske Regering et *Ultimatum* til Regeringen i Belgrad. 23.7.14.

Stormagterne ønskede at undgaa en Krig, og Serbien svarede imødekommande paa en Række Punkter, men Svaret tilfredsstillede ikke i Wien; Østrig-Ungarn erklærede derfor *Serbien Krig*. Imod den tyske Regerings Forventning stillede *Rusland* sig klart paa Serbiens Side og mobiliserede. Forgæves søgte den engelske Udenrigsminister, *Grey*, at bilægge Striden ved en almindelig Konference. *Tyskland* var meget uvillig hertil og krævede Ruslands Demobilisering. Da Svaret blev et Nej, fulgte *Tysklands Krigserklæring* til *Rusland* d. 1. August, og d. 3. Aug. til *Frankrig* paa Grund af dette Lands Forbund med *Rusland*.

Englands Stilling var uklar, og *Asquiths* liberale Regering var fredsvenlig; men da den tyske Hær d. 4. August krænkede *Belgiens Neutralitet*, som var garanteret af

Tyskland sammen med de andre Stormagter, indtraf *Englands Krigserklæring* til *Tyskland* samme Dag.

Den tyske Rigskansler, *Bethmann-Hollweg*, undskyldte Neutralitetskrænkelsen med, at Traktaten dog »kun var en Lap Papir«. Denne Neutralitetskrænkelse ansaa Tyskerne for en militær Nødvendighed; men politisk var det en uklog Handling, som Ententens *Verdenspropaganda* forstod at udnytte.

Italien erklærede sig neutral, medens *Tyrkiet* sluttede sig til *Centralmagterne* og *Japan* til Ententen, som nu omdannedes til en *Alliance*, hvorved de Allierede forpligtede sig til kun at slutte Fred i Fællesskab.

3. Krigens Gang 1914—1917. I Ilmarsch brød Tyskerne gennem Belgien, hvor de standsedes kort Tid ved *Liège*. I *Nordfrankrig* faldt alle Fæstningerne for det overlegne tyske Artilleri, og den franske Hær veg under Kommando af *Joffre* tilbage, dog uden at blive sprængt; paa den venstre Fløj ydede et britisk Hjelpekorps tapper Modstand. Mors 23.24.8.14. (French)

I Begyndelsen af *September* foretog den franske Hær ved *Marnefloden* et Modangreb og standsede Tyskernes *Sejrmarsch*. Derved ændredes Bevægelseskrigen til en *Stillingskrig* i Skyttegrave, der snart dannede en sammenhængende Linie, som strakte sig fra *Kanalen* gennem det nordvestlige Hjørne af Belgien, *Nordfrankrig*, Øst om Fæstningen *Verdun* og gennem et lille Afsnit af det tyske *Elsass*. Moltke arveløst af Falkenhayn

Imidlertid var paa *Østfronten* de fremvæltende russiske Hærmasser trængt ind i *Østpreussen*, hvor General v. *Hindenburg* med *Ludendorff* som Stabschef besejrede dem ved *Tannenberg*. Derefter kunde Tyskerne føre det meste af Krigen paa fremmed Omraade.

Østrigs Hære begyndte Krigen med et Angreb paa *Serbien*, men blev kastet tilbage 2 gange. De maatte ogsaa vige overfor *Russerne*, der trængte frem til *Karpaterne*.

Da *England* ikke havde almindelig Værnepligt, organi-

Schlieffen

Montenegro

1.6 mill. md.

Belgienne trakk sig ind i Antwerpen

ved Aisne 9.17.9.14.

Antwerpen 10.10.14. Yser 18-30. 10.14

masuriske spec 7-10.9.

Conrad v. Höhendorff

(Prin-cip)

25.7.

"kap- tult mod havet"

28.7.

29.7.

forespørgsel i Paris

12

serede Regeringen med Lord Kitchener som Krigsminister en vældig Hær af Frivillige, og Størstedelen af Flaaden samledes i Farvandet omkring Storbritannien; ved dennes Hjælp sikredes Tilførslerne til de Allieredes Lande; endvidere ydede England sine Forbundsfæller betydelige Laan.

Krigen førtes ikke blot mod Hære og Flaader, men ogsaa mod den civile Befolkning, idet Tyskerne søgte at afbryde Fjendernes oversøiske Forbindelser ved Miner og Undervandsbaade, mens de Allierede gennemførte en meget omfattende Blokade overfor Centralmagterne; dette bevirkede, at ogsaa de neutrale Lande underkastedes en skarp Kontrol.

(14) 5.10.15.

I 1915 udvidedes Krigen ved Bulgariens Tilslutning til Centralmagterne og Italiens til de Allierede. Paa Vestfronten fandt blodige Slag Sted uden Afgørelse af nogen Art. Paa Østfronten trængte Tyskerne langt ind i Polen og hjalp under Mackensens Ledelse Østrigerne med Erobringen af Serbien og Montenegro; forgæves søgte Englænderne med fremragende Dygtighed og store Ofre at trænge igennem Dardanellerne for ad den Vej at komme i Forbindelse med Rusland. Churchill. April 1915

I 1916 fik Hindenburg, stadig med Ludendorff som Stabschef, Overkommandoen over hele den tyske Hær; hele det tyske Folk organiseredes til civil Krigstjeneste med Generalkommandoen som Landets virkelige Regering, og Heldet fulgte fremdeles de tyske Ørne i Kampene paa Østfronten. Her blev Krigen udvidet ved Rumæniens Krigserklæring til Centralmagterne, som dog hurtigt besejrede Rumænerne under Ledelse af de tyske Generaler Mackensen og Falkenhayn, mens Tyskerne paa Vestfronten med store Mandetab forgæves søgte at erobre Verdun. 21.2.16. (Falkenhayn) (-juni). Somme

Samme Aar gennemførte den engelske Regering almindelig Værnepligt, og Lloyd George dannede et Koalitionsministerium. Ved en Minesprængning omkom Lord Kit-

8.12.16.

Krydskrigen. („Enden“ 9.11.14)

31.5.16.

chener paa Vej til Rusland. I Skagerak fandt Verdenskrigens eneste store Søslag Sted mellem den engelske og tyske Flaade, ved hvilken Lejlighed Tyskerne efter en dygtig Modstand trak sig tilbage for den engelske Overmagt.

4. Krigens Gang 1917—1918. Som Følge af den haarde Blokade begyndte det tyske Folk at lide Nød, og Regeringen besluttede derfor at vove det yderste for at knuse Fjenderne, særlig England. I Januar 1917 udsendtes Erklæringen om den uindskrænkede U-Baadskrig, som gik ud paa, at al Skibsfart, ogsaa fra neutrale Lande, til de Allieredes Havne vilde blive hindret. Dette vakte voldsom Harm blandt de Neutrale, og de Forenede Stater, som hidtil havde holdt sig udenfor Krigen, erklærede Tyskland Krig April 1917. De fleste andre Stater i Amerika fulgte med, og i Asien sluttede Kina og Siam sig til de Allierede. Krigen blev nu en virkelig Verdenskrig. Af de europæiske Stater var kun Danmark, Norge, Sverige, Holland, Spanien og Svejts neutrale. (Albanien?)

I Løbet af Krigen mistede Tyskland alle sine oversøiske Lande, idet de afrikanske Kolonier, Stillehavsoerne og Besiddelserne i Kina blev erobret af de Allierede. I 1917 begyndte de britiske Tropper, understøttet af arabiske Stammer, et stort Angreb paa Tyrkiet, hvilket førte til Erobringen af Bagdad; og samme Efteraar besatte General Allenby Jerusalem. 9.12.17.

Krigen nødte til et større Samarbejde mellem det britiske Riges forskellige Dele, og der oprettedes et fælles britisk Krigsraad for hele Imperiet i London.

De Forenede Staters Tilslutning til de Allierede betød et kraftigt Tilskud af Penge, Krigsfornødenheder og Tropper, og virkede moralsk styrkende, hvilket var af Betydning, fordi Rusland paa Grund af Revolutionerne i Foraar og Efteraar 1917 helt gled ud som aktiv Krigsdeltager; og efter at Tyskerne havde besat store russiske Omraader fra Finland til Krim, sluttede Russerne Fred

Caporetto 25.10.17.

Beatty,
Jellicoe -
Scheer

Siegfried
Hörsing
febr. 1917.
(des. 1916:
Nivelle)
15.5.17:
Petain
(den faste
situation f.
de allierede!)

Artois
Cham-
pagne

apr.-okt. 15
(Falkenhayn)

okt.-des. 1915

Portugal
9.3.16.

des.
1916.

27.8.16.

1.7.16.

maj 1916

3.3.18.

med Tyskerne i Brest-Litovsk Marts 1918. Derved fik den tyske Hærledelse betydelige Troppemasser til Disposition paa Vestfronten, hvor det trak op til den store afgørende Kamp.

I Frankrig havde der under hele Krigen været politiske Stridigheder; men i Slutningen af 1917 dannede Clemenceau Ministerium med et eneste Programpunkt: Sejren. nov. 1917.

8.1.18.

Januar 1918 havde Præsident Wilson formuleret de Forenede Staters Krigsmaal i 14 Punkter, hvis Hovedindhold var: 1) Afskaffelse af hemmeligt Diplomati, 2) Havnes Frihed, 3) Rustningernes Indskrænkning, 4) Retfærdig Fordeling af Kolonierne, 5) Elsass-Lothringens Tilbagegivelse til Frankrig, 6) Regulering af Staternes Grænser efter Nationalitetsprincippet, 7) Rømning af alle besatte Omraader og en almindelig Sammenslutning af Nationerne. »Retfærdighed for alle Folk og Nationaliteter og deres Ret til, hvad enten de er stærke eller svage, at leve deres Liv i Frihed og Sikkerhed paa lige Vilkaar med hverandre.«

Det sidste Krigsjaar viste et mægtigt Opbud af Tropper og Materiel. De Allieredes samlede Hærstyrker, i Hjemlandet og paa alle Fronter, er beregnet til o. 40 Mill. Mand og Centralmagternes til o. 20 Mill. I alle Lande indførtes en Krigsøkonomi, hvorved den almindelige Industri blev lagt om til Produktion af Krigsmateriel, medens Pengemidlerne skaffedes ved Milliardlaan og store Skatter, og samtidig gennemførtes en streng Prisregulering og Rationering af Livsfornødenheder. Teknikken blev taget i Krigens Tjeneste som aldrig før. Jernbaner, Telefon og Telegraf anvendtes i hidtil ukendt Maalestok. Til de gamle Vaaben kom nu Undervandsbaade, Flyvemaskiner, Luftskibe, Tanks og Giftgas. Med langtrækkende Kanoner kunde Tyskerne ramme Paris, dog uden større Virkning, ligesom ogsaa Luftbombardementer af London gjorde mindre Fortrød og kun styrkede Krigsvillien i det engelske Folk.

Tidlig i Foraaret 1918 foretog Tyskerne det sidste store

21.3.18. (mod Amiens) 9.4.18 (Flandern). 27.5.18. (Chemin-des-Dames)

Angreb i Nordfrankrig og var nær ved at sprænge den fransk-engelske Front, men Hærens Kampeevne var nedsat, den manglede friske Tropper, og Tyskerne formaaede ikke at udnytte deres Sejre. Tillige var Krigsvillien i Folket svækket, idet Blokaden havde gjort det modtageligt for de Allieredes Fredspropaganda og revolutionær Agitation. Fredsslutningerne med Rusland og Rumænien havde heller ikke bragt den fornødne Korntilførsel.

Samtidig blev endelig en fælles Overkommando paa Vestfronten overdraget til den franske General Foch; og da det tyske Angreb ebbede ud, satte han ind med det store Modangreb. Overfor dette veg Tyskerne tilbage, og i August forstod den tyske Hærledelse, at Krigen var tabt, og henstillede til Regeringen at indlede Fredsunderhandlinger. 13.8.18.

Paa alle Fronter gik Centralmagterne tilbage, og Forbundet gik i Stykker, idet Bulgarien sluttede Vaabenstilstand i September og Tyrkiet i Oktober. 29.9.18. 30.10.18.

I Østrig-Ungarn var Franz Josef død i 1916. Hans Efterfølger, Kejser Karl, indledede en Fredspolitik, der dog hindredes af Tyskland; men i 1918 begyndte det habsburgske Monarkis Opløsning, samtidig med at Fronten mod Italien brød sammen; og der sluttedes Vaabenstilstand med de Allierede med Anerkendelse af Tjekkoslovakernes og de sydslaviske Landes Uafhængighed. Som Følge af disse Begivenheder abdicerede Kejser Karl. kriseforslag: 2.11.18.

I Tyskland greb Forvirringen om sig. De skiftende Rigskanslere formaaede intet, og rundt om i Riget fandt Oprør Sted. Endelig d. 9. November brød Revolutionen ud i Berlin. Samme Dag abdicerede Wilhelm II og flygtede til Holland. Derved var Vejen til Fredsunderhandlinger fri, og d. 11. November undertegnedes Vaabenstilstanden af Foch og den tyske Rigsdagsmand, Centrumsføreren Erzberger. Tyskland maatte straks rømme alle besatte Omraader og hele venstre Rhinbred, som blev besat af de Allieredes Tropper, endvidere udlevere 4.11.18 i Kiel

ses.18.

Krigsflaaden, Krigsmateriel, Transportmidler, Handels-
skibe og Krigsfangerne; herved blev en Genoptagelse af
Krigen fra tysk Side en Umulighed.

*Tyskland. 2.0
Frankr. 1.4
Engl. 0.8*
Verdenshistoriens største Krig var forbi. Dens Tab af
Menneskeliv beløb sig til o. 8 Mill. Mænd, de materielle
Ødelæggelser og direkte Krigsudgifter til mange Hun-
drede Milliarder Kroner, medens de sjælelige Lidelser
blandt Soldater og i den civile Befolkning ikke lader sig
beregne. *0.800
milli-
arder*

II. Fredsslutningerne.

18.1.19.
5. Versaillestraktaten. I Januar 1919 samledes Udsen-
dingerne fra alle de Allierede Magter i Paris under Clemen-
ceau Forsæde for at fastsætte Fredsbetingelserne. Cen-
tralmagterne var ikke repræsenteret, da Sejrherrerne vilde
stille dem Forslag til Antagelse eller Forkastelse uden
Forhandling.

De fem Hovedmagter var almægtige paa Fredskonfe-
rencen: Amerikas Forenede Stater, Det britiske Imperium,
Frankrig, Japan og Italien (under det britiske Imperium
var Canada, Australien, den sydafrikanske Union, New
Zealand og Indien særligt repræsenteret; de øvrige Sta-
ter var: Belgien, Bolivia, Brasilien, Kina, Cuba, Ekvador,
Grækenland, Guatemala, Haiti, Hedjas, Honduras, Libe-
ria, Nikaragua, Panama, Peru, Polen, Portugal, Rumæ-
nien. Den serbisk-kroatisk-slovenske Stat, Siam, Tjekko-
slovakiet og Uruguay, ialt 32 Stater).

Det forberedende Arbejde foregik i sagkyndige Kom-
missioner, medens alle Afgørelser blev truffet af de »fire
stores, Clemenceau, Lloyd George, Wilson og Orlando.
Forhandlingerne foregik for lukkede Døre.

Konferencens ledende Synspunkt var Nationalitetsprin-
cippet, for saa vidt det var foreneligt med de sejrende
Magters Interesser. Endvidere ønskede man Grundlæg-

(aftaler mell. Engl., Frankr. og Italien o.m.a.)

Wilson des. 1918 - febr. 1919, marts-juni 1919.

gelsen af en varig Fredstilstand med en fast Ordning af
Staternes indbyrdes Forhold.

Tysklands Fredsbetingelser udarbejdedes først; og den
28. Juni 1919 blev Fredstraktaten underskrevet i Versail-
les af de Allierede og den tyske Udenrigsminister, Social-
demokraten Hermann Müller. I Traktaten erkendte Tysk-
land sin Skyld i Krigen. Den indledes med Grundloven
for Folkenes Forbund (se VII), der var Wilsons særlige *(s. 45)*
Indsats paa Fredskonferencen. Denne Bestemmelse op-
toges ogsaa i de øvrige Fredstraktater, ligesom Grund-
trækkene af en fælles social Lovgivning.

Frankrig fik Elsass-Lothringen uden Folkeafstemning.
Saaromraadet stilledes under internationalt Styre i 15
Aar, hvorefter der skal være Folkeafstemning. *(1935)*
Nogle Grænselandskaber afstod *(folkeafst.)* til Belgien. Mod Nord fik
Danmark efter Folkeafstemning den nordlige Del af Sles-
vig, medens Tyskerne sejrede ved en Afstemning i Mel-
lemslesvig med Flensborg. Mod Øst gik Størstedelen af
Vestpreussen og Posen ind i det ny oprettede Polen, som
efter Afstemning fik Dele af Øvrerschlesien. *12.10.21.* Danzig blev
en Fristat, dog saaledes at Polen fik Adgang til Havel
gennem den. *1923* Memelomraadet blev ligeledes afstaaet, og
indlemmedes senere i det ny oprettede Litauen. Freds-
slutningerne med Rusland og Rumænien ophævedes, og
Tyskland forpligtede sig til at anerkende Nyordningerne
mod Øst og i det tidligere habsburgske Monarki, derunder
særlig Østrigs Uafhængighed. *(Anschluss, se § 6)*

Tyskland opgav alle Særrettigheder i de fremmede Ver-
densdele og overgav sine Kolonier til de Allierede, der
overtog Styrelsen af dem som Mandater under Folkefor-
bundets Tilsyn. I Afrika fik Frankrig, England og den
sydafrikanske Union hver sine Omraader. Stillehavs-
øerne deltes mellem England, Australien, New Zealand,
de Forenede Stater og Japan. I Asien fik Japan Kiau-
tschou, hvilket foranledigede Kina til at nægte sin Under-

Belgien

skrift under Traktaten. Siden har Kina opnaaet at faa det tilbage. 1922.

Tysklands Hær maatte højst være 100,000 Mand, og den almindelige Værnepligt blev forbudt, ligeledes al Fabrikation af Giftgas, Panservogne, Undervandsbaade og Krigsflyvemaskiner. Flaaden maatte kun omfatte et vist Antal Skibe af bestemt Art og Størrelse. En særlig Kontrollkommission førte Tilsyn med den delvise Afrustnings Gennemførelse. Tyskland forpligtede sig til at udlevere Krigsforbryderne, deriblandt Ekskejseren, der var anklaget for »alvorlig Krænkelser af international Moral og Traktaters Hellighed«; men da Holland nægtede at udlevere ham, traadte denne Bestemmelse aldrig i Kraft.

De overvundne forpligtede sig til at erstatte alle Tab, som Krigen havde paaført de Allieredes civile Befolkning. Foreløbig forpligtedes Tyskerne til at udbetale 20 Mil-liarder Guldmærk i Penge og Naturalier til Hjælp for Genrejsningen af de krigshærgede Landomraader. En særlig Erstatningskommission skulde nærmere fastsætte den endelige Erstatningssum og fik et Slags økonomisk Formynderskab over Tyskland. Størstedelen af den tyske Handelsflaade skulde udleveres, og ligeledes Mængder af Husdyr, Kul, Kemikalier, Telegrafkabler, Sejrstrofrør og Arkivsager.

Som Sikkerhed for Fredsbetingelsernes Gennemførelse fik de Allierede Ret til at besætte venstre Rhinbred i 15 Aar. Med Fredstraktaten bortfaldt Luxemburg og Belgiens garanterede Neutralitet, mens Svejts' Neutralitet paany bekræftedes. Bestemmelserne traadte i Kraft i Begyndelsen af 1920. 10.1.20.

Alle Stater ratificerede Traktaten undtagen de Forenede Stater, hvor Senatet trods Wilsons Underskrift forkastede den af Frygt for, at Staten paa Grund af Folkeforbundet skulde blive tvunget til at opgive noget af sin absolut uafhængige Stilling, og det vedtog derfor i 1921

mar. 1921.

efter Wilsons Tilbagetræden som Præsident en simpel Fred med Tyskland. 22.8.21.

6. Det habsburgske Monarkis Opløsning og Bulgariens Fredsvilkaar. Allerede før Krigens Afslutning havde de Allierede anerkendt de undertvungne Nationaliteter i Østrig-Ungarn som selvstændige Stater. Det habsburgske Monarki eksisterede derfor ikke, da Fredsunderhandlingerne begyndte, men de to tidligere Hovedbestanddele af Riget fik som ny selvstændige Stater forelagt nogle Fredsbetingelser til Underskrift uden Forhandling.

Med den østrigske Republik sluttedes Freden i St-Germain i September 1919, hvorved Østrig anerkendte alle de ny Stater. Det ny Østrig indskrænkedes til de gamle østrigske Omraader fra Middelalderen og blev derved en ren tysk Nationalstat. Ungarn, hvis Forhold paa Grund af indre Uroligheder først ordnedes i 1920, blev en ren madjarisk Nationalstat, som endda maatte afstaa betydelige Minoriteter til Nabostaterne. Begge Stater, ligesom ogsaa Bulgarien, forpligtedes til meget store Skadeserstatninger, og der blev fastsat lignende militære Bestemmelser som i Versaillestraktaten.

Paa det gamle habsburgske Monarkis Omraade oprettedes en helt ny Stat, Tjekkoslaviet (af Böhmen, Mähren, østrigsk Schlesien, Dele af Galicien og Egnen omkring Pressburg, nu Bratislava). Af tidligere eksisterende Stater fik Rumænien Siebenbürgen og den østligste Del af den ungarske Slette; iøvrigt benyttede det de opløste Tilstande i Rusland til at erobre Bessarabien. Serbien, Montenegro og de sydslaviske Lande i det habsburgske Monarki (Slavonien, Kroatien, Bosnien, Herzegovina og Størstedelen af Dalmatien) sluttedes sammen i Kongeriget Jugoslavien. Til Italien afstodes Sydtirol, Istrien, Triest, hvorved der kom betydelige tyske/Mindretal under italiensk Herredømme.

Bulgarien blev ved Freden den næstmindste Balkan-

Fiume, beret av d'Annunzio 12.9.19.

Rapallo-oværensk. 27.1.24. indl. den

i Italien (Rapallo 12.11.20: fristat) se s.24.

Venilly 27.11.19.

9.
10.10.19.
Anschluss
forbuds

Trianon
4.6.20.

Galizien
til Polen

Krain
(Slovenien)

og slaviske

Kla-
genfukt
10.10.20

Hil
1.5.21.

(„répara-
tions“)
videre
s.19.

juli 1919.

stat. Det maatte afstaa Kyststrækningen ved Ægæerhavet til Grækenland og Dele af Makedonien til Jugoslavien.

7. Det tyrkiske Riges Opløsning. Ved Krigens Ophør beherskede den engelske Flaade Konstantinopel, og de

24.7.23. *se nærmere s. 29.* *10.8.20.* Betingelser, der blev forelagt Sultanen, var meget haarde. De blev dog aldrig gennemført, idet der udbrød en national tyrkisk Rejsning under Ledelse af Mustafa Kemal Pascha. I Lausanne 1923 sluttedes den endelige Fred med den ny republikanske Regering i Angora, hvorved Tyrkiet genvandt Smyrna, som Grækenland havde faaet ved den første Fred, men iøvrigt indskrænkedes til kun at omfatte Lilleasien samt ^{Armenien} ~~(Konstantinopel og Stræderne)~~ ^{Østtrabien} ~~Frankrig~~ fik Mandatet over Syrien, England over Palæstina og Irak (Mesopotamien), og Tyrkiet opgav alle Krav paa Ægypten. I Arabien oprettedes nationale Kongeriger under engelsk Indflydelse. Hedjaz. Nedjd.

8. Nyordningen ved Østersøen. Langs Østersøen havde den oprindelige Befolkning hævdet sig under det russiske Herredømme; i Polen og Finland havde Russificeringen ikke bragt Resultater, og den tyske Besættelse i Slutningen af Krigen bevirkede en faktisk Løsrivelse fra det russiske Rige. Ved Versaillesfreden anerkendte Tyskland Randstaternes Uafhængighed langs Ruslands Grænser, og her oprettedes en Række Republikker: Finland, Estland, Letland og Litauen. Mod Vest genoprettedes Polen, der foruden de tidligere preussiske Omraader ogsaa fik de *fleste* Dele af det gamle Polen, der havde hørt under Østrig og Rusland. Polen blev den største af alle de nyoprettede Stater efter Verdenskrigen.

9. Det umiddelbare Resultat af Verdenskrigen og Revolutionerne blev Oprettelsen af en Del ny Nationalstater, hvorved Folkegrænser og Landegrænser i højere Grad faldt sammen end før Krigen. Endvidere var det tyske Kejserriges Forsøg paa at blive en ledende Sø- og Kolonimagt mislykket, ligesom Tysklands Stilling som

Fastlandets stærkeste Militærmagt ophørte. Rusland regnedes heller ikke mere blandt de Magter, der beherskede Verdenspolitikken. Antallet af Stormagter blev mindre, medens de *små og mellemstore* Staters Tal voksede.

III. Tiden efter Verdenskrigen.

10. Fællestræk. Rundt om i Landene opstod der i Aarene efter Krigen en meget stærk national Bevægelse, særlig i de ny Stater. Den nationale Selvtilstrækkelighed, som havde været ejendommelig for Førkrigstiden, udvikledes yderligere baade paa det aandelige og økonomiske Omraade. Mod denne Strømning virkede Internationalismen, som fortsatte, hvor den var blevet afbrudt af Verdenskrigen, og søgte at vække Forstaaelsen af, at et Samarbejde mellem Nationerne var en Nødvendighed, da den gensidige Afhængighed var større end nogensinde, men forgæves. I alle ny Stater indførtes høje Toldtariffer for at beskytte den nationale Industri; ligeledes oprettedes store staaende Hære paa Grundlag af almindelig Værnepligt.

Munch 145. Udviklingen i den indre Politik kendetegnedes ved et voksende Demokrati. Da Staten havde krævet de unge Mænds Tjeneste i Krigen uden Hensyn til Skatteydelse og Kvindernes Deltagelse i Erhvervslivet i Mændenes Sted, maatte den mest udstrakte Valgret blive det politiske Resultat, og almindelig Valgret for Mænd og med enkelte Undtagelser ogsaa for Kvinder indførtes i de Lande, hvor det ikke tidligere havde været Tilfældet. Samtidig gennemførtes det parlamentariske System i de fleste Lande og for det meste i Forbindelse med Forholdstalsvalgmaaden. Jævnside med denne Udvikling har en almindelig Mistillid til dette System gjort sig gældende i mange Lande.

I Krigstiden havde Statsmagten, ogsaa i neutrale Lande,

faaet en udstrakt Ret til Indgriben paa alle Samfunds-
livets Omraader; og i Aarene efter Krigen vedvarede
denne Tilstand. I nogle Lande knustes Demokratiet helt,
da det ikke viste sig i Stand til at gennemføre Overgan-
gen fra Krigsøkonomien til normale Forhold.

Munch 146.
Straks efter Krigen Ophør krævede det nødvendige
Genrejsningsarbejde og Industrien, der atter blev omdan-
net til almindelig Produktion, saa megen Arbejdskraft,
at Befolkningstilvæksten kunde beskæftiges. Men da
Prisstigningen standsede i 1920 og efterfulgtes af et mæg-
tigt Prisfald, fordi Betalingsevnen svigtede, indtraadte
der en stor og varig Arbejdsløshed, der blev det betyd-
ningsfuldeste sociale Problem i alle Stater. Dette forvær-
redes ved, at de oversøiske Lande delvis lukkede for Ind-
vandring for at udelukke overflødig Arbejdskraft. Indu-
strien og den internationale Handel havde ogsaa paa
Grund af de mange ny eller stærkt ændrede Stater andre
Markeder at arbejde med, som det voldte Vanskeligheder
at tilpasse sig efter. Ved Rationalisering og Koncentra-
tion af Virksomhederne efter amerikansk Forbillede søgte
man at nedsætte Produktionsomkostningerne, men det
førte ogsaa Arbejdsløshed med sig.

Munch 145.
De fleste Lande havde under Afviklingen af Krigs-
økonomien store finansielle Vanskeligheder at kæmpe
med; Valutakurserne dalede stærkt, foranlediget af,
at Forbindelsen mellem Pengesedlerne og Guldet var
blevet afbrudt under Krigen. Men i Løbet af Aarene
1922—28 lykkedes det at fremskaffe Balance paa Stats-
budgetterne og enten føre Møntenheden tilbage til
dens oprindelige Værdi eller stabilisere den i et nyt For-
hold til Guld. Fælles for alle Lande var Stigningen i
Munch 143.
Statsgælden, hvis Forrentning og Tilbagebetaling kræ-
vede store Skatter. Før Krigen havde England været Ver-
dens største Kreditorstat; men nu blev det de Forenede
Stater, der forsynede den øvrige Verden med den nød-

USA. tilgode 1918: Engld. 4.2 milliarder \$
England do.: Frankr. 3.0 " "
Rusld. 3.4 mill. \$ Italien 1.6 " "
Frankr. 3.0 " " Tørrigt 0.6 " "
Italien 2.5 " " Frankrig ialt tilgode i Rusld. 1.5 mill. \$
Tørr. 0.5 " " Belgien 0.8 " "
Tørrigt 1.3 " "

England har anerk. (1923) 82 % af gælden (årlig 200 millioner \$)
(„Baldwin-Mellon“ traktat)
Italien (1925) 26 % ! } til USA.
Frankrig (1926) 49 % !

vendige Kapital til den private Industris Genrejsning og
Staternes finansielle Behov.

I Krigstiden var Byggeriet blevet standset paa Grund
af Krigsøkonomien, Prisstigningen og den offentlige Hus-
lejekontrol. Trods Kommuners og Staters Støtte til Byg-
geriet lykkedes det kun langsomt at afhjælpe Bolignøden.
Fagforeningerne havde ogsaa begrænset Tilgangen til
Faget saa stærkt, at den nødvendige Arbejdskraft savne-
des, da Genopbygningens Tid begyndte.

I Sammenhæng med Arbejderklassens stigende politi-
ske Magt fandt en Udvidelse af den sociale Lovgivning
Sted. Arbejderne fik ligeledes en økonomisk Forbedring,
da det lykkedes deres faglige Organisation at hævde en
Del af Krigstidens Lønstigning. Da samtidig en stærk
progressiv Skatteskala paalagde de velhavende Befolk-
ningslag betydelige Ydelser til det offentlige, fandt der
paa den Maade en økonomisk Udligning Sted, der ogsaa
fremmedes ved Storgodsernes Udstykning i mindre Be-
siddelser, og ved Fordeling af de store Statslaan og Ak-
tier i mange smaa Portioner.

Efter at Krigen fuldstændig havde afbrudt det inter-
nationale Samkvem paa Aandslivets Omraade, blev dette
ret hurtigt genoprettet; men Førkrigstidens Kultur-
optimisme vendte ikke tilbage, derimod blev en stærk
Kritik af europæisk Kultur og Samfundsliv almindelig
udbredt.

I de ny Lande, og de gamle hvor Revolutionen havde
omdannet Forholdene, blev Kirken enten fuldstændig ad-
skilt fra Staten eller fik en meget selvstændig Stilling i
Forhold til denne.

11. Tyskland efter Versaillesfreden. I Krigens Begyn-
delse var den politiske Opposition næsten ophørt, men
efterhaanden som Krigen trak i Langdrag og Blokaden
virkede, begyndte den atter at vaagne. Kejseren søgte at
imødekomme den ved Indførelse af Parlamentarisme i

"Ich kenne keine Partei"
"fra vinteren 1916-17. (anneksions- eller forståelses-
fred)
"påskestedskabet" april 1917.
Bethm. Hollweg - 1917. Michaelis 1917 (juli-nov.)
Hertling 1917-18.

*) H.A. Ebert, Scheidemann, Haase (uafh.), Erzberger (centr.)
(udtr. 29.12.18)

18

3.10.18. Max v. Baden (m. Scheidemann H.A.)

Oktober 1918, men det var for sent. Landets Kræfter var udtømt og Regeringens Autoritet svækket. I Kiel udbrød der Opstand blandt Krigsflaadens Matroser; rundt om i

9.11.18. proklamerede Socialdemokraten Scheidemann Republikken

fra Rigsdagsbygningen; da Kejseren havde abdiceret, fulgte alle de tyske Fyrster efter. Der oprettedes et »Folkekommissærernes Raad«^{*)} Rigsdagen opløstes, og efter Be-

19.12.18. slutning af en Konference af alle tyske Arbejder- og Sol-

19.1.19. daterraad blev der afholdt Valg til en grundlovgivende Nationalforsamling med almindelig Valgret for Mænd og

Kvinder over 20 Aar efter Forholdstalsvalg. Den samle-

6.2.19. des i Weimar i Februar 1919. (163)

Socialdemokraterne var langt det største Parti, det katolske Centrum blev det næststørste, medens yderlig-

11.2.19 gaende Socialister og de konservative Partier kun fik en mindre Repræsentation. Forsamlingen valgte Social-

(+ 1925) demokraten Ebert til den første Rigspræsident; men fremtidig skulde denne vælges ved direkte Valg paa 7 Aar, og efter Eberts Død i 1925 gennemførte de konservative Val-

get af den gamle Feltmarskal v. Hindenburg. 26.4.25. [f.1847]

11.8.1919. Ifølge Weimarforfatningen blev det tyske Rige en Republik. Enkeltstaterne opretholdtes som Republiker, men deres Selvstændighed indskrænkedes. Forfatningen fik et almindeligt liberalt og parlamentarisk Præg, og Revolutionen var saaledes væsentlig politisk. Valgretten blev som til Nationalforsamlingen. De almindelige borgerlige Rettigheder sikredes, og den enkeltes økonomiske Frihed bevaredes, idet dog Staten fik Ret til mod fuld Erstatning at overtage private Virksomheder, der var egnede til Socialisering, og ligeledes Ret til at gribe ind i Industriens Rationalisering. Foruden Rigsdag og Rigsraad, der sammensattes af Repræsentanter for Enkeltstaternes Regeringer, oprettedes et Rigsekonomiraad, valgt af Arbejdere og Arbejdsgivere, der skulde medvirke

gennemf. af socialdemokrater, demokrater og centrum ("Weimar-konstellation")

*) 13.3.20: Kapp-kuppet.

19

ved alle sociale Loves Udarbejdelse. Forbindelsen mellem Kirke og Stat ophørte, men saaledes at Kirken bevarede sin Ejendom og en vis Adgang til Religionsundervisning i Skolen; iøvrigt blev Grundskolen tvungen og offentlig.

Den første republikanske Regering maatte først og fremmest skaffe Ro i Landet, hvilket vanskeliggjordes ved Kommunisternes Forsøg paa med Vold at gennemføre den sociale Revolution ligesom i Rusland (»Proletariatets Diktatur«); men det lykkedes den socialdemokratiske Forsvarsminister, Noske, at slaa Oprørene ned med haard Haand. Paa samme Maade blev ogsaa monarkistiske Opstande bekæmpet, og Republikken sikret.^{*)}

I Forholdet til Udlandet blev Erstatningsbetalingerne det alt overvejende Spørgsmaal. Da Erstatningskommissionen erklærede, at Tyskerne ikke overholdt Forpligtelserne, besatte Franskændene Ruhromraadet i 1923.

11.1.23 Det fremkaldte den endelige Katastrofe for de tyske Penge, som fuldstændig mistede deres Værdi. Ved en Nyordning fastsattes Papirmarkens Værdiforhold til den nye Guldmark som en Billion til een. Ved denne Pengeordning bortfaldt al indenlandsk offentlig og privat Gæld, men samtidig blev Rentierklassen, hvorfra Kapitalen til Landets Genrejsning skulde komme, fuldstændig ødelagt, og Kapitaltilførslen maatte derfor ske ved udenlandske

nov. 1923

Laan, særlig fra de Forenede Stater. I 1924 udarbejdede en Kommission under Ledelse af Amerikaneren

9.4.24. (*i kraft*) Dawes en Betalingsplan, hvorved Beløbet, der i 1921 var

1.9.24 fastsat til 135 Milliarder, blev betydeligt nedsat, og Tyskland fik et stort Laan til Markens Genrejsning; men denne Ordning viste sig uigennemførlig. Derfor udarbejdedes en ny Ordning (Youngplanen), hvorefter Tyskerne fra 1930 til 1988 skulde betale o. 36 Milliarder Guldmark, med Renter over 100 Milliarder^{*)} 70 Aar efter Vaabenstilstanden skulde Erstatningsbetalingerne ophøre. Da Tyskland i 1930 havde vedtaget denne Ordning, ophørte til Gengæld Besættelsen af tysk Omraade. 30.6.30.

*) og kontrolleringen ophæves!

5-13.1.19. (spartaki-ster, Diet-knecht, Rosa Luxemburg)

1921 fasts. til 226 milliarder guldmark av paaisse-kongressen, melle 1.5.21 betegnede erstatnings norm... 132 milli-arder!

("London-planen") dermed kom valuta-faldet. Til aug. 1922 var beløbet 0.26 milli-arder

(Haag-konf. 1929)

12.3.30.

Ledende tyske politikere: Bauer, Brügger, Fehrenbach, Wirth, Rathenau (+1922), Cuno, Hilferding (+1924) (+1926) Marx, Luthke, Müller, Stresemann, Curtius, Hugenberg, Brüning

Disse Summer kunde kun skaffes til Veje ved en stor Eksport, og som Følge heraf genoptog Tyskland sin protektionistiske Toldpolitik baade for Industri- og Landbrugsvarer i udvidet Maalestok.

Den politiske Ledelse i Aarene efter Revolutionen var den meste Tid hos Midterpartierne: Centrum, Tyske Folkeparti, Demokraterne og Socialdemokratiet, som nu ogsaa maatte henregnes hertil, da det efterhaanden fik Præg af at være et smaaborgerligt Parti. Stresemann (+1929) var i en Aarrække Udenrigsminister og gennemførte under Opposition fra det konservative tysk-nationale Parti en Forstaaelsespolitik overfor de tidligere Fjender. Saaledes vedtoges i 1925 Locarnotraktaten mellem Tyskland og Vestmagterne, hvorved Vesteuropas Grænser blev anerkendt af alle de paagældende Lande; og herefter kunde Tyskland optages i Folkeforbundet. 1926.

Indadtil blev Industrien efter den store Fallit fuldstændig moderniseret; den genvandt sin Betydning paa Verdensmarkedet, og indledede Samarbejde med fremmede Landes Industriforetagender; men den formaaede ikke at afværge den store konstante Arbejdsløshed, der bragte megen Nød; samtidig har Landbrugets daarligere Kaar skabt stor Uro i Landbokredse. I Sammenhæng med dette voksede de offentlige Udgifter, særlig til sociale Formaal, saaledes at over Halvdelen af Nationalindtægten gaar til Skatter og Afgifter.

Tyskerne følte Versaillesfreden som et Slaveaag og de store Erstatningsbetalinger som en ulidelig Byrde, hvilket sammen med de daarlige økonomiske Forhold dannede Baggrunden for en ny Partidannelse: Nationalsocialismen, med Hitler som Fører. Dens Formaal er Skabelsen af et Stortyskland ved Sammenslutning med Østrig, endvidere Versaillesfredens Ophævelse, Tilbagegivelse af Kolonierne, Jødernes Udelukkelse fra Borgerrettigheder og Statens Overtagelse af store Virksomheder, iøvrigt er den Tilhænger af Privat-

beg. 1922 i Bayern (Ludlow-dorff)

1930: sozialdem. 8.6 mill. st. (143 md.) Siden mark 1930: national-soz. 6.4 " " (107 ") Brüning kommunist. 4.6 " " (76 ") centrum 4.1 " " (68 ") deutsch-nat. 2.5 " " (41 ")

15.9.30 blev nazionalsozialisterne m. 107 mandater det næststørste parti. (6 1/2 mill. stemmer) 21

ejendomsretten. Partiet kæmper for Nationens Enhed og Enkeltindividernes Pligt til at ofre sig for denne, og er stærk Modstander af den revolutionære Marxisme, hvis Forkæmpere, Kommunisterne, danner yderste Venstre.

Da Versaillesfreden forbød Oprettelsen af en stor Krigsmagt, ydede Riget til Gengæld betydelige Summer for at gøre den lille Hær og Flaade saa fremragende som muligt i teknisk Henseende.

12. Frankrig efter 1918. Det franske Samfund overraskede Verden ved sin Udholdenhed gennem Krigens Lidelser. Det havde lidt et betydeligt Mandetab, som vanskeligt erstattedes, da Befolkningstilvæksten er standset. Genrejsningen af det ødelagte Nordfrankrig krævede betydelige Kapitaler, der kun delvis dækkedes af tyske Erstatningsbetalinger, og Statsgælden steg til svimlende Højder, samtidig med at Pengenes Værdi sank. Regerin-

fra 34 til o. 470 milli. ardes fr.

gerne formaaede ikke at gennemføre Balance paa Budgettet, førend Poincaré, der var gaaet af som Præsident i 1920, dannede det nationale Forsvarsministerium i 1926. Med enestaaende Myndighed fik han Flertallet af de mange politiske Partier til at samarbejde og gennemførte Stabiliseringen i 1928 til 1/5 af Franc'ens oprindelige Værdi. I 1929 trak Poincaré sig ud af Politik, og de talrige politiske Grupper omkring enkelte betydelige Mænd kunde atter begynde deres Spil, ganske som før Krigen.

23.7.26

26.7.29.

Briand Tardieu

(autonomistbe-rægtelsen)

Ved Generobringen af Elsass-Lothringen fik Frankrig et kærkomment Befolkningstilskud og en betydelig Udvidelse af Bjergværksdrift og Industri, hvilket dog ikke ændrede det gamle Forhold, at det franske Folk er et overvejende Bondefolk, der ogsaa har forholdsvis mange gammeldags Haandværkere. Den tidligere antiklerikale Politik blev svækket, ikke mindst ved Elsass-Lothringens Fastholden af Konkordatet med Paven og de evangeliske Kirker. 1928 vedtog man en stor Lov om tvungen Socialforsikring med Tilskud fra Arbejdere, Arbejdsgivere og Staten, hvorved Frankrig endelig fik en moderne social

Clemenceau, + 1929, var min. 1917-20. præs.: Deschanel 1920 (febr.-sept.), Millerand 1920-24, Doumergue 1924-31.

Lovgivning. Trods de mægtige Tab ved Francstabiliseringen og den russiske Gælds Annulering fortsattes Opsparingen, og Frankrig er atter begyndt at anbringe Penge i Udlandet. Forsvarsvæsenet blev omdannet paa Grundlag af Krigens Erfaringer, saaledes at Frankrig blev Verdens stærkeste Militærmagt. I Forholdet til Udlandet spores Frygt for den tyske Revanche og Ængstelse ved det folkerige Naboland, Italiens, voldsomme Opsving efter Krigen. Derfor kræver Frankrig først national Sikkerhed, inden det kan begynde paa Nedrustning, og støtter den lille Entente og Polen; men iøvrigt har den ledende Udenrigsminister Briand kraftigt understøttet Fredsarbejdet og Folkeforbundet. Det er da ogsaa lykkedes ham at tilvejebringe et bedre Forhold til Tyskland. (s. 20-46)

(1921-22,
1925 ff.)

(Munch
4.106)

1921

Hymans

13. Belgien var stærkt svækket af Krigen, men Genopbygningen, delvis ved tyske Erstatningsbetalinger, blev ret hurtigt gennemført. Efter Krigen afskaffedes Flerstemmeretten, og der indførtes delvis ^(5: enker eller faldnes møder) Kvindevalgret. I sin Udenrigspolitik sluttede Belgien sig nøje til Frankrig og anvendte betydelige Summer til Forsvarsforanstaltninger. Under Krigen havde Tyskerne uden Resultat søgt at udnytte Modsætningen mellem fransk og flamsk, men efter Krigens Ophør begyndte Striden mellem de to Sprogpaany. 1926 valutastabilisering (Japan)

(Munch
4.107)

Holland var neutral under hele Krigen, og det lykkedes at bevare det store Kolonirige og Landets finansielle Styrke gennem Krigstidens Prøvelser, saaledes at Landet fremdeles indtager en betydelig Stilling i Verdensøkonomien, særlig i Samarbejde med engelsk Kapital.

(Munch
4.107-08)

Sveits bevarede ligeledes sin Neutralitet og klarede sig finansielt godt gennem Krigstiden. Der skete ikke større Ændringer paa det politiske og sociale Omraade. Det indtager en anset Stilling i det internationale Samkvem og rummer Folkeforbundets Administration i sin Midte.

14. Den Pyrenæiske Halvø. Spanien holdt sig neutral under Krigen, men havde sin egen lille Krig i Marokko mod Rifkabylerne, som besejrede Spanierne i 1921. Dette Nederlag blottede de skandaløse Forhold i Landets Styrelse, og samtidig udfoldede de yderliggaaende Socialister en livlig Virksomhed. Under disse Omstændigheder overdrog Kongen General Primo de Rivera diktatorisk Myndighed i 1923. Han indrettede sin Regering efter italiensk Forbillede, men uden at kunne støtte sig paa et stærkt organiseret Parti, der blev baaret af en bestemt Ide. I 1925 besejredes Rifkabylerne ved fransk Hjælp. Indadtil reorganiserede han Stats- og Kommunestyrelse, gennemførte en moderne social Lovgivning og en haardhændet økonomisk Politik, gjorde meget for Udviklingen af Transportvæsenet og ydede Statsstøtte til Industrien. Men Statskassens Pengemidler slog ikke til, og det lykkedes ham ikke at gennemtvinge Hærens Reorganisation, hvorfor der fandt flere militære Revolter Sted, ligesom ogsaa en decentralistisk Bevægelse i Catalonien satte sig imod hans centralistiske Regering, medens de gamle liberale Politikere bekæmpede Diktaturet af principielle Grunde; og i Januar 1930 afskedigede Kongen ham.

13.9.23.

Abd-el
Krim

(Roma-
nones,
S. Guerra)

Portugal sluttede sig under Krigen til de Allierede og deltog i Kampene paa Vestfronten. Den politiske Udvikling er fortsat med hyppige Militærrevolter, medens Landets Udenrigspolitik styres i Tilslutning til England, hvorved det har bevaret sine afrikanske Kolonier, som iøvrigt styres meget slet.

28.1.30.
(Berenguer
Hit febr. 1931,
så admiral
Aznar)

Baade i Spanien og Portugal er Bønderne den talrigste Samfundsklasse.

15. Italien. Italien havde ved Fredsslutningen ikke opnaaet, hvad de italienske Nationalister havde ønsket: økonomisk stod Landet slet, og socialt var der stærke Brydninger mellem Arbejdsgiverne og de yderliggaaende Socialister, som hele Tiden havde været Modstandere af Krigen. De skiftende Regeringer formaaede intet overfor

(Wilson)

Portugal: præs.: Braga 1910-11, Ariaga 1911-15, Braga 1915, Machado 1915-17, Paes 1917-18, de Castro Silva 1918-19, d'Almeida 1919-23, T. Gomes 1923-25, Machado 1925-26, Carmona fra 1926 (diktator, 1928 præs.)

den fremadskridende Opløsning, og det parlamentariske System var i Forvejen ilde anskrevet paa Grund af en ret udbredt Korruption.

Regeringen fremlagde Forslag om Udstykning af Storgodserne til de fattige Fæstebønder, men under den almindelige Forvirring blev det ikke endeligt vedtaget, hvorfor Bønderne begyndte at gennemføre det paa egen Haand. De forskellige revolutionære Partier begyndte nu at optræde uden Hensyn til den evneløse Regering. I 1919 besatte Nationalisterne under Ledelse af Digteren d'Annunzio Fiume, medens ulovlige Strejker ødelagde Erhvervs livet, og Mussolini dannede sin første Kamporganisation »Fascio« i Milano. (*< fascies > Særlig unge frv. soldater.*)

Han var født i Norditalien i 1883 som Søn af en Grovsmed, fik Læreruddannelse, men slog ind paa politisk Agitation i socialistisk Retning; det bragte ham et Landflygtighedsophold i Svejts, hvor han stiftede nærmere Bekendtskab med den marxistiske Propagandas Fremgangsmaade. Senere vendte han tilbage til Milano, hvor han blev Redaktør af det socialistiske Hovedorgan. Ved Krigens Udbrud skiltes han fra Partiet, hvis antinationale Politik han ikke vilde følge, og grundlagde sit eget Blad, hvori han udfoldede en voldsom nationalistisk Propaganda.

I 1920 frembragte en Storlockout i Metalindustrien en »direkte Aktion« fra Kommunisternes Side; de besatte Fabrikkerne, men kunde ikke drive dem paa Grund af svigtende teknisk Dygtighed og manglende Kapital. Nu gik Mussolini ogsaa over til direkte Aktion. Fascisterne bekæmpede Kommunisterne med Vold, ødelagde alle socialistiske kooperative Foretagender og oprettede deres egne. Der opstod en Forbindelse mellem Arbejdsgiverne og Fascisterne, som blev begunstiget ved Ansættelser i Fabrikkerne, hvor de dannede Celler, som Udgangspunkter for Propagandaen. Paa samme Maade virkede de i Centraladministrationen.

Mussolini samlede hele den nationalistiske Opposition

under sin Ledelse, idet han nu opgav sit hidtige republikanske Standpunkt. Lidt senere styrkedes hans Magt ved, at de fascistiske Fagforeninger ogsaa gav sig ind under hans Ledelse, medens Socialisternes Generalstrejke i 1922 fuldstændig mislykkedes. *aug. 1922.*

La Marea su Roma I Oktober 1922 fandt Marschen mod Rom Sted, og Kongen anerkendte de faktiske Magtforhold ved at opfordre Mussolini til at danne Ministerium. Dette blev sammensat af alle Partier undtagen de antinationale Socialister, og Deputeretkammeret overdrog Regeringschefen diktatorisk Magt til at genrejse Landet, hvorved Revolutionen fik et lovligt Grundlag. (*275 mod 90; 25.11.22*)

Fra den gamle italienske Nationalisme overtog Fascismen Begejstringen for det gamle Romerrige og Renæssansens kulturelle Storhedstid. Dens Maal er at gøre Italien enigt og stærkt ved at samle al Magt hos et enkelt Parti og dettes Leder. Statsmagten betones stærkt, og Indvidernes Pligt til at underordne sig denne som Nationens Udtryk. Vel hævdes den private Ejendomsret, men ogsaa dens Begrænsning ved Statens Interesser. Udadtal skal Italiens Magt respekteres; derfor skal det have en stor Hær og Flaade, og af Hensyn til det store Befolkningsoverskud maa det have nye Kolonier. Socialt skal alle indordnes i et bestemt System, og de svagest stillede beskyttes. *For nasjonalismen skyld bør al klassekamp undgås*

Indtil 1924 samarbejdede il duce, som Mussolini kaldtes, med de forskellige Partier; men efter et politisk Mord paa en socialistisk Deputeret bekæmpedes Oppositionen kraftigt med Censur og Straffe, og fra 1925 bestod hans Regering udelukkende af Fascister, og politisk samledes al Magt i Ministerchefens Haand. I dette Aar gik han over til en ny økonomisk Politik, hvorefter Statsmagten skulde regulere det økonomiske Liv, og i 1927 udstedtes en Arbejdslov, hvorved hele Folket organiseredes i 13 Konfederationer. ^{xxx} 6 for Arbejdere, 6 for Arbejdsgivere og 1 for frie Erhverv. Indenfor hvert Erhverv samledes Ar-

**) "Capo del Governo". 1923 ny valglov (det største parti skulde ha 2/3 af mandaterne). Regeringen har desuden ret til at udstede dekretter. **) industri, handel, landbrug, penge- væsen, sø- og lufttransport, landtransport*

23.3.1919.

Avanti

Popolo d'Italia

1920-21.

"Camicie nere"

"fascisti"

Matteotti

fund-
and

"Carta del Lavoro"

*) og hvis økonomiske blev bindende f. andre korporationer.

anerkendt for hvert distrikt

bejdere og Arbejdsgivere i én Korporation, hvis Formand skulde udnævnes af Regeringen, medens denne ogsaa fik Ret til at afskedige Formænd for Arbejdsgiver- og Fagforeninger. Det private Initiativ bevarede som det nyttigste for Staten. Arbejderne fik Ret til Søndagshvile og en fast årlig Ferie. Arbejdsstridigheder skulde afgøres af Domstolene og Arbejdskampe blev forbudt.

lov 17.5.28. Paa Grundlag af denne Samfundsordning omdannedes Deputeretkammeret til et raadgivende Korporationskammer. Hele Landet skulde være een Valgkreds. Hver af de 13 Konføderationer skulde repræsenteres af et Antal, der svarede til Konføderationens Vigtighed; de valgte en Liste, hvorefter det fascistiske Storraad udtog 400 Medlemmer. Denne Liste skulde gøres til Genstand for en Folkeafstemning med Ja eller Nej, hvortil enhver mandlig Italiener over 21 Aar fik Stemmepligt. Iøvrigt indskrænkedes Ministerpræsidentens Magt, noget til Fordel for Storraadet, som udnævntes af Kongen paa Forslag fra Ministerpræsidenten. Raadet skal paa hans Forslag give Kongen en Liste over Mænd, hvorefter Kongen skal vælge Ministerpræsidentens Efterfølger ved Ledighed i denne Stilling.

24.3.29. Ved Valget i 1929 fik Mussolini 8½ Mill. Stemmer, mens 136,000 stemte Nej og 1 Mill. undlod at stemme; derved godkendte Folket det nye Statsstyre.

"avanguardia" "disse") Det fascistiske Parti har en Avantgarde af unge mellem 14 og 18 Aar og en Børneafdeling for 8- til 14-årige; de bærer alle Partiets sorte Uniformsskjorte. ("balilla")

11.2.29. "Latent" "forliget") Naar Mussolini fik saa godt et Resultat ved Folkeafstemningen, skyldtes det ikke mindst, at det i 1929 var lykkedes ham at slutte Fred med Pave Pius XI. Ifølge denne fik Paven fuld Superænit over Vatikanområdet som selvstændig Stat, modtog en stor Pengesum een Gang for alle og en betydelig årlig Udbetaling af den italienske Stat. Samtidig erklæredes Romerkirken for at være Statsreligion i Italien, og Religionsundervisning blev indført i Skolen samt kirkelig Ægteskabsstiftelse.

Ogsaa i andre Lande lykkedes det Romerkirken at faa sluttet Konkordater med Statsmagten. Under Krigen havde de kirkelige Jurister gennemført en Kodifikation af Kirkeretten, den første officielle Udgave i fire Hundrede Aar.

Indtil er der i Italien kommet en hidtil ukendt Orden. Store Pengemidler ydes til Udvikling af Transportvæsen og Erhvervsliv, og paa det kulturelle Omraade til Udgravning og Restaurering af Oldtidsruinerne. Ogsaa Pengevæsenet ordnedes ved en Stabilisering af Liren.

Udtil har den stærke nationale Selvbevidsthed fremkaldt et spændt Forhold til Frankrig, der har et Kolonirige, som kunde aftage Italiens Befolkningsoverskud, og Landene kan derfor ikke enes om Størrelsesforholdet mellem Flaaderne. Ogsaa til Nabostaten paa den anden Side af Adriaterhavet, Jugoslavien, er Forholdet køligt, medens Albanien staar under Italiens Beskyttelse. Iøvrigt har Italien trods de voldsomme Taler af il duce ført en ret forsigtig Udenrigspolitik ved Afslutning af en Række Venskabstraktater med andre sydeuropæiske Stater, idet Mussolini har vist sig at være en smidig og rolig Statsmand med betydelige Herskerevner.

16. Østrig. Ungarn. Tjekkosllovakiet. Den østrigske Republik tilpassede sig under store Vanskeligheder til de ny mindrer Forhold. Finansielt brød Staten fuldstændig sammen, men ved Folkeforbundets Hjælp lykkedes det at genrejse Pengevæsenet. Paa Grund af den alt for store Hovedstad, Wien, og de daarlige økonomiske Forhold opstod der skarpe Modsætninger mellem By og Land, der førte til voldsomme Kampe i 1927. De vigtigste Partier blev det kristelige sociale, under Ledelse af Prælatten Seipel, og Socialdemokratiet.

I Ungarn udbrød der en kommunistisk Revolution ved Krigens Ophør, hvilket fremkaldte en rumænsk Besættelse af Buda-Pest. I 1920 fik Landet en ny Forfatning, der muliggjorde en Genindsættelse af Habsburgerne, hvis Overhoved efter Kejser Karls Død blev hans ældste Søn Otto.

*) pres. Seitz 1918-20, Hainisch 1920-28, Miklas fra 1928
**) pres. Károlyi (1918) 1919. Fra 1920 er Horthy rigsførst.

Hertil kom fra 1926 centralisering af lokalstyret.

se § 35.

(s. 29)

forbundsstat af 9 lande!
1922-26

("Heimwehr")

Béla Kun
marts-aug.
1919.

Men Slægtens Tilbagevenden til Ungarns Trone er foreløbig umulig paa Grund af de andre Magters Modstand; man nøjedes derfor med at overdrage Rigsforstanderskabet til Admiral Horthy. Der gør sig en stærk Misfornøjelse gældende paa Grund af de betydelige madjariske Minoriteter, som ved Freden kom under fremmede Lande. Politisk har Adelen bevaret en stor Del af sin tidligere Indflydelse. Skandaler. Valgterror. Stabilisering 1926.

14.11.18. I Tjekkoslavakiet valgtes den højtansete Professor Masaryk til Præsident paa Livstid. I Begyndelsen gennemførtes en centralistisk Statsordning, men da man mente, at Statsenheden var tilstrækkelig stærk, oprettedes en Del Provinslandtage, dog saaledes, at Regeringen fik Ret til at udnævne nogle Medlemmer til disse. Paa Grund af de mange Nationaliteter (hvoraf de vigtigste er Tjekkerne, Slovakkerne, Tyskerne og Madjarerne) fordobledes de almindelige Partier, hvorved et stærkt Flertalsstyre vanskeliggjordes. Af Hensyn til den betydelige Industri førte Landet en udpræget protektionistisk Toldpolitik.

Udenrigspolitikken blev siden 1918 ledet af Beneš, der fik dannet et Forbund, den lille Entente, med Rumænien og Jugoslavien. 1920-21.

17. Balkan. Ved Krigen var der blevet dannet et Stor-rumænien, som dog rummede betydelige fremmede Minoriteter (Madjarer, Russere, Jøder, Ukrainere, Tyskere, Bulgarere, Zigøjnere, Tyrkere).

I den indre Politik havde det "liberale" Parti under Ledelse af Familien Bratiana Magten i en Aarrække, men det blev bekæmpet af det nationale Bondeparti, som gennemførte en Ordning af de indviklede dynastiske Forhold ved Kong Carols Tronbestigelse (1930). Paa Grund af sin Kapitalfattigdom har Landet maattet ty til den udenlandske Kapital for at kunne udvinde Naturrigdommene, særlig Olien.

Udenrigspolitikken bestaar der en vis Spænding til Nabo-staterne Rusland, Bulgarien og Ungarn paa Grund af Landets Udvidelser efter Krigen.

konger: Carol I 1866 (1881)-1914, Ferdinand 1914-27, Mihai 1927-30. Carol 2 fra 1930

Jugoslavien blev en ret broget sammensat Stat med store nationale og religiøse Modsætninger. Særlig voldsom blev Modsætningen mellem Serberne, der holdt paa Centralisation, og Kroaterne, som ønskede deres Særrettigheder hævdet; og efter mangfoldige Ministerskifter og blodige indbyrdes Stridigheder, der truede med at sprænge

6.1.29. Staten, proklamerede Kong Alexander Enevælden (1929), hvorved den udøvende, lovgivende og dømmende Magt samledes i hans Haand. Forholdet til Italien (1924)

Bulgarien var ødelagt efter Krigen, og der opstod indre Uro; derfor abdicerede Zar Ferdinand til Fordel for sin Søn Boris. Ved Folkeforbundets Medvirken blev Finanserne genrejst. Udadtill søger Landet Støtte hos Italien, for derved at opnaa en vis Modvægt overfor Nabomagterne. Kommunistueligheden (attentatet 1925)

Albanien er den i kulturelt Henseende lavest staaende Stat i Europa. Forsøget med en tysk Prins som Konge mislykkedes ganske, og han forlod Landet ved Krigen. Begyndelse. Ahmed Bey Zogu blev med Støtte fra Italien udraabt til Konge (1928). Tirana-traktaten 1927-28.

12.6.17. I Grækenland var Konstantin blevet fordrevet under Krigen paa Grund af sin tyskvenlige Politik, men vendte tilbage og forsøgte at hævde Landets Jillesiatiske Erobringer; da det mislykkedes, forlod han atter Landet, og i 1923 ophørte Glyksborgerne med at regere; Grækenland blev en Republik, hvor Venizelos blev den ledende Statsmand, hvem det lykkedes at indlede et venligt Forhold til de andre Balkanstater og Italien. Dette sidste Land havde i Aarene efter Krigen besat Korfu, men opgav atter Øen efter Henstilling fra Stormagterne. 1923.

18. Randstaterne. I de fleste af disse Lande blev Forholdene først ordnede efter en blodig Krig mellem de Røde, Bolsjevikkerne, og de Hvide, borgerlige Partier af enhver Art. Finland kunde bygge paa sin gamle Statsordning, de andre maatte begynde helt forfra. Estland og Litauen kun

* konger: Alexandros 1917-20. Konstantinos 1920-22 (+ 1923 i Palermo) Georgios 2 1923-24

sept. 1922-jan. 23: Gonatas (hævnfælder!). Pres. 20.12.23: Konduriotis (-18.4.26). Pangalos (18.4.-22.8.26). Konduriotis (23.8.-14.12.29).

og kulturelle

attentatet

i Zagreb 1928

af St. Radic

fra 1921.

3.10.18.

(pres. 1925)

(fra 1913)

folkeavst.

5.12.20.

(1.000.000 av

1.014.000 st.)

folkeavst.

13.4.24.

(759.000 -

325.000)

Pres. fra

1929 (14.12.)

Zaimis

Estland eukl. uark. 24.2.18. Krig m. „de røde“ nov. 1918 (og med tysk-balterne juni 1919) til febr. 1920. Forf. 15.6.20. Statsoldater og også førsteminister. - Lettland. Kurland blev 15.3.18 tysk herbefugdomme (Wilhelm 2). Eukl. uark. 18.11.18. Krig m. „de røde“ og tyskerne nov. 1918 til aug. 1920. Forf. 10.21. (i kraft 7.11.22)

Litaven eikl. uavh. 16.2.18, republ. prokl. nov. 1918, krig m. russerne til juli 1920. Under disses krigsbeveg i den polske krig bes. Litaverne Wilno igen 24.8.20, ^{mere} ~~til~~ Zeligowski 9.10.20. 14.3.23 fik Wilno polsk. 15.1.23 besattes Hemelområdet (indl. 8.5.24). Forf. 2.6.20.

1903
(Le-
nin)

(Sverdlovsk)

13.3.17.
(fyrst drott)

*) Dumaen avtog opløsning af folkemessene blev hængt i retrograd

juli 1917.

derefter en Regering, som proklamerede Republikken. Han var en fremragende Taler, men ikke nogen Handlingens Mand; hans Regeringstid blev derfor kun kortvarig og uden Fasthed; særlig galt blev det, da en russisk Offensiv brød fuldstændig sammen, hvilket medførte, at Tyskerne besatte store Dele af Vest- og Sydrusland. Et forgæves Forsøg paa Modrevolution af General Kornilov mislykkes ganske, da Soldaterne svigtede ham. D. 7. November sejrede de yderliggaaende, Bolsjevikkerne, fuldstændig ved en Opstand i Petrograd, og fra da af tog deres Organisation, Petrograds Sovjet (et Raad bestaaende af Arbejdere og Soldatrepræsentanter) Magten. *) dannet 12.

1-8.7.17.

sept. 1917.

åbn. En almindelig russisk kongres af Arbejder- og Soldater-
7.11.19 Raad gav sin Tilslutning, proklamerede Fred, Ophævelse
af al privat Ejendomsret og Oprettelse af en Central-
eksekutivkomité (Zik^x) der skulde føre Tilsyn med Folke-
kommissærernes Raad, hvis Formand blev Lenin († 1924).
Andre fremtrædende Medlemmer af dette var Trotsky,
Rykov og Stalin, som blev *det kommunistiske Partis* Gene-
ralsekretær. 1922: 1.070.000 indb.

3.17 av
Čeidze (me-
--žerik)
8.11.17.

Lenin var et Forfatterpseudonym for Uljanov. Han fødtes i 1870 som Søn af en overordnet Skolemand, der hørte til Embedsadelen. Hans ældre Broder var blevet henrettet for Delagtighed i et Attentat, og selv sluttede han sig til den revolutionære Intelligens og virkede i den socialistiske Agitation i Petrograd, hvilket gav ham nogle Aars Forvisning i Sibirien, hvorefter han rejste til Udlandet. Derfra arbejdede han kraftigt for en social Revolution i Rusland. Efter en kortvarig Deltagelse i Revolutionen i 1905 flygtede han atter til Udlandet og vendte først tilbage i 1917. Han var overbevist Marxist og ansaa alle Midler for tilladelige i Kampen for den kommunistiske Revolution. Ved sine betydelige Herskeregenskaber og Evner til at vinde det menige Folk blev han Revolutionens store Fører, paa en Gang smidig i sine Midler og fanatisk haard i sin Overbevisning.

(skolein-
spektre i
Simbirsk)

Hans medarbejdere i nov. 1917 var bl.a.:³
Zinovjev, Kamenev, Trotskij, Rykov, Krylenko, Lunačarskij,
Stalin.

x) tsentrál'nyj ispolnítel'nyj komitét = tsik

3.3.1918: Brest-Litovskfreden. - En i jan. 1918 mødt nationalforsamling (bolsj. 25%) sprængtes af militær.

den 3. (i Petrograd)

23.1.18.
(Förarsen
s. 25-28)

I Januar 1918 vedtog (en fælles) russisk Sovjetkongres en Erklæring om det arbejdende og udbyttede Folks Rettigheder. Den var en Udvidelse af Beslutningen fra Novemberrevolutionen: Rusland er Arbejdernes, Soldaternes og Bøndernes Sovjetrepublik, sammensat af nationale Sovjetrepublikker. Der skulde oprettes Arbejderkontrol med al Virksomhed og et øverste økonomisk Raad; alle uden- og indenlandske Laan ophævedes; almindelig Arbejdspligt og Arbejderklassens Bevæbning skulde gennemføres, og Verdensrevolutionens Sejr proklameredes som det store Maal. Hovedopgave: „at anskaffe kulvæbning og et

skul-
vet
er de-
nin

„rød armé“
23.2.18.

Čeká (Džeržin-
GPU. (skj)
1918-20.
(Kolčak, Den-
kin, Wrangel,
Judenitj)
1921 hungers-
nøden.)
Revolutionen gennemførtes med haard Haand, idet Over-
klassen udryddedes, Kirken forfulgtes og de »hvide« kon-
trarevolutionære Hære sloges tilbage. I 1920 var den egent-
lige revolutionære Krig forbi. Under Krigen, Borgerkrigen
og ved Hungersnød var Befolkningstallet, der normalt
voksende med o. 3 Mill. aarlig, sunket under Førkrigstidens,
og først nogle Aar efter Revolutionen begyndte det atter
at stige. fra 1923, nu m. o. 3 mill. aarlig (156 mill. 1930)

et
men-
neske
ved et
ændr.

forf. 6.7.23. 21. Forfatningen. 1923 dannedes Unionen af de sociali-
stiske Sovjetrepublikker (USSR), som nu omfatter 7 Repu-
blikker. Under disse findes atter autonome Sovjetrepu-
blikker og autonome Omraader, i Storrusland saaledes 23, (15)
organiseret paa nationalt Grundlag med Ret for de en-
kelte Republikker til Udtrædelse af Unionen. Disse Om-
raader inddeles igen i Provinser og Rayoner (efter øko-
(kra, oblast)
nomske Hensyn), som atter inddeles i mindre Enheder.

(i alt
182
sprag)

1. RSFSR
2. Ukraine
3. Hviderusland
4. Transkaukasien
5. Turkmenistan
6. Uzbekistan
7. Tadzikistan
Alle Omraader styres af Sovjetter. Der er direkte offent-
lige Valg til de lokale Landsby- og Bysovjetter, der igen
vælger de større Enheders, og saaledes opefter til Unio-
nens Sovjetkongres, der samles hvert andet Aar. Paa denne
overalt
har Byarbejderne en særlig Indflydelse. („det øverste magfor-
gaa“)

3x aarlig
Unionskongressen vælger Sovjetunionens Centralekse-
kutivkomité (585 Medl.), delt i Unionsraadet, sammensat
(450)
efter Folketal, og Nationalitetsraadet, sammensat efter
(135)
autonome Omraader. Zik kan ændre alle Dekreter, som

*) der sål. både er lokale og stats-organer, og er både udøvende
(lovgivende) og dømmende.

En forfatningskommission var nedsat 1.4.18 under ledelse af
Sverdlof (bl.a. Pokrovskij, Stalin, Tsjuchavin). 10.7.18 vedtoges forf.
der senere er ændret (1923, 1925, 1927, 1929). Den gjaldt RSFSR og
har dannet mønstret f. de andre forbundsstaters forfatninger.
udstedes af de lokale eller øverste Myndigheder. Zik væl-
ger et Præsidium paa 27 Medlemmer og Sovjetunionens
(udøvende)
Folkekommissærer, hos hvem den øverste Styrelse er.
Dette Raad bestaar af en Præsident og nogle Fagkommissæ-
rerer, der staar i Spidsen for hver sin Forvaltningsgren.
Zik vælger ogsaa Højesteret, der skal værne om den revo-
lutionære Retsorden.

Alle over 18 Aar, der beskæftiger sig med produktiv
og nyttigt Arbejde og har bevist sin Hengivenhed for Sov-
jetunionen, har Valgret. Udelukkede er Personer, der an-
vender lønnet Medhjælp i Bedriften, Rentnydere (und-
tagen af Statslaan til Sovjet), alle Gejstlige og alle, der
hører til en Klasse, der tidligere har bekæmpet Arbejderne.
Der maa kun findes ét Parti, det kommunistiske, som
ogsaa har særlige Ungdoms- og Børneafdelinger. Parti-
løse er dog tilladt, og blandt Kommunisterne gør der
sig en Opposition gældende, Højrekommunisterne. Iøv-
rigt fastslaar Forfatningen de sædvanlige vesteuropæiske
Borgerrettigheder undtagen Ejendomsret, men dog kun
saa vidt de ikke bruges mod Sovjetunionen. Den antireli-
giøse Propaganda har en særlig begunstiget Stilling, der til
Tider har givet sig endogsaa blodige Udslag i Kampen
mod den kristne Kirke.

ialt c. 4%
av bef. over
18 år (i
København 1929
17%)

Der er almindelig Værnepligt, men kun for de »arbej-
dende«.

22. Den økonomiske Politik. Fra 1922 begyndte Hande-
len atter med Udlandet, idet de fleste Stater efterhaanden
anerkendte Sovjetunionen. Al Handel foregaar gennem
1927 med udlandet
Staten. Efter Revolutionens fuldstændige Ødelæggelse be-
gyndte Genrejsningen af Erhvervslivet, for Landbrugets
Vedkommende ved at give Sikkerhed for Bøndernes
ukrænkede Brugsret til den ved Revolutionen inddragne
Jord, og Handel og Industri ved Neppolitikken, som Lenin
gennemførte i 1921, hvorved Privatejendommen delvis
genindførtes. Den økonomiske Forbindelse med Udlandet
vanskeliggjordes ved Gældens Ophævelse, men Sovjetrege-

industrien
1922: 21%
av førkrigs-
tiden.

ledes av
kooperatio-
nerne,
sammensl.
i Centralsjuz

1918-21 herskede „krigskommunismen“

*) jordlovene av 1922 sikrede bønden den jord, han da
dyrkede, og kornfordelingen ophørte.

ringen forstod ved Koncessioner til udenlandske Virksomheder at udnytte den fremmede Kapital til Erhvervslivets Genrejsning. 1923 var rublen stabiliseret.

Statsproduktionens Formaal skal være Behovets Tilfredsstillelse, ikke Gevinsten; men alligevel skal de enkelte Virksomhedsgrene anlægge et købmandsmæssigt Syn paa deres Arbejde. Efterhaanden er det lykkedes at naa og delvis overskride Førkrigstidens industrielle Produktion.

Med Femaarsplanens Begyndelse i 1929 ophørte Nepolitikken, og Staten overtog fuldstændig Planlægningen af Landets Erhvervsliv, som i Løbet af fem Aar skal moderniseres og vise den socialistiske Økonomis Overlegenhed over den kapitalistiske. Hovedmidlet skal være Landets Elektrificering og Endemaalet: et Industriland med noget Agerbrug. Fra 1930 slog Regeringen ind paa en streng Gennemførelse af Landbrugets Kollektivisering ved Dannelse af store Godser, hvorved de selvstændige Bondebrug skulde ophæves. Transportvæsenets Forbedring er et vigtigt Led i Planen, for at alle Dele af Riget kan blive økonomisk udnyttet. Pengemidlerne skaffes dels ved Koncessionerne, dels ved direkte Statstilskud og indenlandske Laan.

Skattesystemet i Rusland adskiller sig ^{mere progressivt} ikke væsentligt fra de kapitalistiske Landes, kun spiller Udbyttet af Statsvirksomhederne en større Rolle. (47% af indt. 1926-27)

23. Kulturforhold. Paa det kulturelle Omraade gør Regeringen et stort Arbejde for Oplysningen, særlig for Analfabeterens Afskaffelse; men den frie Oplysning hæmmes ved Leninismens Eneraadighed i alle Undervisningsanstalter; det er ejendommeligt, at samtidig med Felttoget mod al Religion, dyrkes Lenin efter sin Død næsten som en Gud. Bolsjevikkerne arbejder paa at skabe en fuldstændig ny Kultur og Moral i Overensstemmelse med de ny Samfundsformer; for yderligere at afbryde Forbindelsen med den borgerlig-religiøse Fortid er Femdagesugen

1918: gregorianske kalender.

Litvinov. Krassin. Tičerin (måske betydeligst efter Lenin) 1927-28 blev folk som Trotskij, Linov og Kamenev udsøgt og deporterede. 37

indført, som afskaffer alle religiøse Helligdage og kun tillader fælles Fridage paa de store revolutionære Festsdage, da den kontinuerlige Drift i alle Virksomheder ikke maa afbrydes.

Verdensrevolutionens Kamporgan er Tredie Internationale, („kommintern“), der har sine Celler spredt over hele Jorden som Udgangspunkter for den revolutionære Propaganda.

V. Det britiske Imperium.

24. Forholdet mellem Rigsdelene. Imperiet bestaar ialt af ^{0.30} Dele, der falder ind under følgende Hovedgrupper: ^(United Kingdom) I Storbritannien med Nordirland; II Den irske Fristat og de 4 selvstyrende Dominions; III Kejserriget Indien; IV Kronkolonier; V Protektorater og VI Mandater. Det danner et Commonwealth of Nations. (VII. Forpagtede omr., VIII. Coudominier).

Dette vældige Rige omfatter en Fjerdedel af Jordens Overflade og Befolkning og er mere sammensat end nogen anden Rigsdannelse i Verden. Dets Fællesskab udtrykkes i det fælles arvelige Overhoved, der i de enkelte Lande repræsenteres af Generalguvernører og Vicekonger, og den fælles Rigsindfødsret. Det holdes sammen ved en vis fælles Kultur, økonomiske Interesser og den engelske Flaade.

Krigen rystede ikke Rigets Sammenhold; med Undertagelse af Smaaoprør i Sydafrika og Irland var der Ro overalt; og Rigsdelene ydede en betydelig Hjælp i Krigen, som iøvrigt bevirkede en Selvstændiggørelse af de selvstyrende Kolonier baade politisk, økonomisk og nationalt. Deres politiske Ledere mødes til regelmæssige Rigskonferencer under den engelske Premierministers Forsæde. Den vigtigste af disse Konferencer fandt Sted i 1926, hvor de parlamentarisk styrede Lande fik deres Rettigheder indenfor Riget fastslaaet, deriblandt Retten til at sende Gesandter til fremmede Lande, egen Handelspolitik og eget Forsvar. Australien, New Zealand og Syd-

0.41 mill. km², 485 mill. ib.

(børne-vagabonderingen)

Bukharin Lunatjarskij

afrika havde iøvrigt faaet egne Kolonier, og deres Selvstændighed fremhævedes yderligere ved, at de blev Medlemmer af Folkeforbundet.

Blandt de selvstyrende Lande indenfor Riget optoges den irske Fristat ved Ordningen i 1920-22, hvorved det katolske Sydirland blev selvstændigt, medens det overvejende protestantiske Nordirland fik et udviklet Selvstyre, men vedblev at danne en Enhed med Storbritannien.

De yderliggaaende Irere bekæmpede i aaben Krig Forstaaelsespolitikken med England, men under Ledelse af Cosgrave lykkedes det de maadeholdne at organisere den ny Stat, som Republikanerne da ogsaa senere anerkendte.

For at styrke Sammenholdet i Imperiet genoptog det konservative Parti i Londons Parlament Chamberlains gamle Rigstoldpolitik, som ogsaa vakte Sympati hos en Del af Arbejderpartiet, medens Flertallet af dette og det liberale Parti fastholdt den historiske Frihandel. En Rigstoldpolitik vanskeliggøres af den protektionistiske Toldpolitik, som Dominions, Irland og delvis ogsaa Indien er slaaet ind paa og yderligere har udviklet efter Krigen.

25. Storbritannien. Umiddelbart efter Krigen indførtes i 1918 almindelig Valgret for Mænd; i 1928 udvidedes den

til ogsaa at omfatte Kvinder. Lloyd George ledede Regeringen, indtil det liberal-konservative Ministerium i 1922 afløstes af en ren konservativ Regering. I 1924 dannede

Arbejderpartiet under Mac Donald sit første Ministerium.

Det engelske Arbejderparti har i nogen Grad bevaret sin Uafhængighed af Fastlandssocialismens marxistiske Teori og er et praktisk arbejdende Smaaborgerparti med Hovedstøtte i de store Fagforeninger. Efter en konservativ Regering Baldwin (1924-29) dannede Mac Donald atter Ministerium, begge Gange med Understøttelse af de Liberale.

I Aarene efter Krigen blev en Del sociale Reformlove og en Udvidelse af den almindelige Folkeundervisning vedtaget. (1918)

* 1923: 258 kons., 349 opp. (Lab. 191, lib. 158)

Paa det økonomiske Omraade har England været stærkt hæmmet af en mægtig Statsgæld, idet den tidobledes under Krigen til $7\frac{1}{2}$ Milliard £. Ret hurtigt naaede Pengene dog deres gamle Værdi. Til Forrentningen af Statsgælden hvoraf betydelig Summer gaar til Amerika, og de store sociale Udgifter søgte man at skaffe Midlerne ved stærkt stigende direkte og indirekte Skatter. (se s. 16 f. n.)

0.400 mill.
£

Ved Krigen ødelagdes Eksperten, og det lykkedes kun delvis at genvinde de tabte Markeder. Som Følge heraf indtraadte en stor Arbejdsløshed, og den voldsomme Strejke i 1926 paa Grund af Kulmineindustriens Tilbagegang bedrede ikke Forholdene; samtidig blev Opsparingen mindre. England var blevet fattigere end før 1914 og formaaede ikke mere at yde store Laan til andre Lande.

I Forholdet til andre Magter skete der ogsaa store Forandringer. Tysklands Flaademagt var vel blevet knust, men England maatte anerkende de Forenede Staters Ret til at have en Flaade lige saa stor som den britiske. Paa Grund af Undervandsbaade og Flyvevæsenets Udvikling er Landets Beliggenhed ikke mere et uovervindeligt Værn, og derfor maa England, ogsaa af Hensyn til det vidt spredte Imperium, være stærkt interesseret i et fredeligt Forhold mellem Nationerne. Forholdet til Tyskland er bedret betydeligt, men samtidig er det blevet vanskeligere til Rusland, dels paa Grund af dette Lands Ophevelse af Gældsforpligtelserne og Beslaglæggelse af fremmed Ejendom, dels paa Grund af den kommunistiske Propaganda baade i England og i Kolonierne; men Arbejderregeringen har dog opretholdt den politiske Forbindelse i Haab om Udnyttelse af det russiske Marked.

(s. 46)

26. Indien. Kun i geografisk Henseende danner Indien en Enhed, idet Befolkningen deles i mangfoldige skarpt adskilte Racer, Sprog, Kaster, Religioner og Kulturer; men det engelske Herredømme har skabt en politisk Enhed, almindelig Fred og bragt et Fællessprog, En-

okt.
1927.

22.1.24

9.6.24.

(Snowden, Henderson)

De Valera

fra 1922

1923

(Baldwin)

(fra 1916)

udenrigs-

min. Chr-

zon

Macdonald

6.11.24.

Chamberlain

Churchill

gelsk, som alle dannede forstaar; det har endvidere ved Jernbaner og Landeveje økonomisk knyttet Landet sammen. Paa det kulturelle Omraade har Inderne overtaget mange politiske, sociale, nationale og religiøse Ideer fra England.

$\frac{1}{3}$ af Arealet og $\frac{1}{4}$ af Befolkningen hører under halv-suveræne Fyrster, som i de senere Aar er blevet en Støtte for det engelske Herredømme.

Det vældige Rige styres af 12,000 Englændere og $1\frac{1}{2}$ Mill. Indfødte og forsvares af en Hær paa 60,000 engelske og 160,000 indfødte Soldater. Det store Flertal af Folket er fattige Fæstebønder, men i de senere Aar er der ved Hjælp af engelsk Kapital opstaaet en ret betydelig Industri med en talrig og daarlig stillet Arbejderstand.

1917.

Under Krigen lovede England Indien udstrakt Selvstyre, men virkeliggjorde kun nogle faa af Indernes Krav, hvilket fremkaldte stor Harm, og under den engelsk uddannede Højkastelinder Gandhis religiøst betonedede nationale Agitation voksede denne betydeligt. Hans Kampmaade var non-cooperation, Nægtelse af alt Samarbejde med England og Boykotning af alle engelske Varer, men uden Vold. Det lykkedes ham at faa Forbindelse med den talrige Underklasse, hvorved Forholdene vanskeliggjordes betydeligt for den indiske Regering, der bekæmpede Bevægelsen, dels ved Fængsling af Gandhi og de andre Førere og dels ved Forhandling med de moderate Indere. I 1930—31 afholdtes en Konference i London, sammensat af Repræsentanter for Inderne og Englænderne til Overvejelse af Fremgangsmaaden for Udviklingen af det indiske Selvstyre. *Tanken om US of India. Forløb udsoning 1931* (Aga Khan)

VI. De fremmede Verdensdele.

27. Den muhammedanske Verden. Tyrkiet. Ved Verdenskrigen fik den nationale Bevægelse i Asien et mægtigt Fremstød. De Allieredes Kamp for Demokrati og

national Selvbestemmelsesret gjorde det vanskeligt at modsætte sig de fremmede Racers Krav i samme Retning, hvortil kom, at Respekten for de Hvides kulturelle Overlegenhed var blevet betydeligt svækket af selve Krigen; ligeledes var de fremmede Folkeslags Selvbevidsthed blevet styrket ved at deltage i Fredsforhandlingerne og Folkeforbundet paa lige Fod med Europa og Amerika.

Den vigtigste af de ny Stater i Forasien blev det til en Nationalstat omdannede Tyrki. Det ^{1923 (1924)} afskaffede Kalifatet, ^{29.10.23} proklamerede Republikken, indførte et europæisk Forfatningssystem, dog saaledes at Mustafa Kemal blev Præsident med diktatorisk Myndighed.

I 1928 blev det vedtaget at ophæve Islam som Statsreligion og at forbyde al Religionsundervisning i Skolerne. Der indførtes en ¹⁹²⁴⁻²⁶ ny Retspleje; samtidig arbejdede man paa Kvindernes Frigørelse ved at afskaffe Sløret og Flergifte. Det voldte Vanskeligheder at skaffe den fornødne Kapital til Landets økonomiske Udvikling, men det lykkedes dog at faa europæiske Virksomheder interesset i Jernbaneanlæg o. lign.

I 1930 opgav Mustafa Kemal noget af sin diktatoriske Magt til Fordel for Parlamentet. *Tsmet paza*

28. Palæstina. I 1917 havde den engelske Udenrigsminister Balfour givet Jøderne Løfte om at oprette et nationalt Hjemsted for dem i Palæstina, dog uden Krænkelser af andre Folks Rettigheder. Ved Krigens Ophør fandt en stor Jødeindvandring Sted, og der udfoldedes en livlig Virksomhed for Landets økonomiske og kulturelle Udvikling med Støtte fra Jøderne i hele Verden (Zionismen); men dette fremkaldte et spændt Forhold til den oprindelige, fattige arabiske Bondebefolkning, hvilket førte til blodige indbyrdes Kampe. I Jerusalem er Forholdene særlig indviklede paa Grund af Byens Betydning for tre Religioners Tilhængere; Englænderne har derfor megen Besvær af dette Mandat, men opretholder det dog paa Grund af Landets betydningsfulde Beliggenhed.

Muhammed
6. 1918-23.

1928 lat.
alfabet

nu godt
100.000
jøder
(jødisk
universi-
tet 1925)

1923:
36 mill. £

1919 ff.
swaraj

Arabien. Oprør 1916 af Husajn i Mekka: Kongeriget Hijaz.
1924 abdiserede Husajn. 1925 erobrede Ben Saud Mekka og Medina og er nu konge af Hijaz og sultan af Nedjd.

29. Ægypten og Nordafrika. 1914—1922 var Ægypten under engelsk Protektorat. Ogsaa der voksede en stærk national Bevægelse frem, der stræbte imod fuldstændig Løsrivelse fra det britiske Rige. Selv i den jævne Bondestand, Fellah'erne, viste Misfornøjelsen sig, fordi den engelske Modernisering af Landet først og fremmest kom den velhavende Borgerstand til Gode. I 1922 anerkendte England Ægypten som et uafhængigt Kongerige under Kong Fuad, men af Hensyn til Suezkanalen og de økonomiske Interesser i Sudan, hvor der dyrkes store Mængder af Bomuld, vovede Englænderne ikke at opgive deres militære Indflydelse i Landet, og derfor lykkedes det ikke at faa nogen gensidig Overenskomst i Stand med det ægyptiske Parlament.

I hele Nordafrika udbrod der talrige Oprør mod de europæiske Magthavere, som dog sejrede overalt, men maatte give den nationale Bevægelse nogle Indrømmelser. Modsatn. mull. Italien og Frankrig.

30. I de gamle muhammedanske Riger, Persien og Aighanistan, skete der betydningsfulde Begivenheder i Forbindelse med Krigen. De engelsk-russiske Aftaler angaaende Persien faldt bort, og under Ledelse af Riza Khan, der grundlagde et nyt Dynasti, gøres et energisk Arbejde for Landets Modernisering. Kort efter Verdenskrigen gjorde Afghanistan under Kong Amanullah sig uafhængig af England, men hans Reformlovgivning fremkaldte en voldsom Reaktion, der bevirkede hans Afsættelse (1929).

31. Kina og Japan. Den nationale Bevægelse i Kina fik en betydelig Fører i Dr. Sunyatzen, som dannede et særligt Parti, Kuomintang, der oprettede en uafhængig, revolutionær Regering i Kanton. Da Jüanshik'ai døde i 1916, greb Opløsningen om sig, og Provinsguvernørerne dannede selvstændige Riger med store Hære, der bekæmpede hinanden. Den betydeligste var Changtsolin i Mansjuriet, hvor han skaffede Ro og Orden, saaledes at Mil-

om Indien, se § 26.

lioner Kinesere fra de sydligere Provinser i de urolige Tider udvandrede hertil. Under disse Omstændigheder mistede Pekingregeringen al Myndighed, og i 1926—27 trængte Kuomintang's Hære under Changkaisheks Kommando frem mod Nord, gjorde Nanking til Hovedstad, truede det europæiske Kvarter i Shanghai, erobrede Peking (nu Peiping) og flere udenlandske Koncessionsomraader; og efter Changtsolins Død (1928) fik Nankingregeringen Herredømmet over hele Riget; men det lykkedes den ikke at afvæbne Provinsguvernørerne, af hvilke den mest kendte er General Feng, der har staaet i et vist Samarbejde med Kommunisterne, som med Støtte fra Moskva bekæmper baade Nankingregeringen og de Fremmede.

Under Verdenskrigen fik de Forenede Stater betydelig Indflydelse i Kina; af de andre Stormagter har særlig England meget store økonomiske Interesser i Landet. Japan havde forsøgt at tiltvinge sig et Overherredømme, men den voldsomme fremmedfjendtlige Bevægelse bremsede dette Forsøg. Kinesisk Udenrigspolitik gaar særlig ud paa at ophæve Extraterritorialitetsretten, som de fremmede havde tilkæmpet sig i tidligere Tider; de fremmede Magter har ikke vovet nogen Intervention i den Anledning, tvertimod opgav England i 1930 Weihaiwei. Kun i Shanghai hævder de udenlandske Magter deres Interesser med Vaabenmagt, ligesom Russerne og Japanerne har bevaret deres Indflydelse i Mansjuriet.

Over hele Riget er der en almindelig Forvirring og en umaadelig Fattigdom baade i Landbefolkningen og blandt Industriarbejderne, der er Genstand for en hensynsløs Udbytning af kinesiske, japanske og europæisk-amerikanske Arbejdsgivere.

Japan fik ikke saa meget som ventet ud af Krigen, og de økonomiske Forhold har lidt meget ved Naturkatastrofer. I 1925 indførtes almindelig Valgret for Mænd.

(1. gang anvendt 1928; nu [1931] foreslås kommunal kvindervalgret)

kejser 1912-1926: Yoshihito, fra 1926: Hirohito
Jr. Munch 4, tilleg s. 38, 43.

Ny forfatning 1928.

(Borodin, Karakhan)

Mongoliet 1924 sovjetrepublik, Tibet selvstændigt

jordskalud 1923.

*) 1930: rep. 218 (1928:262), dem. 216 (164), farmer 1 (2)
 senatet: " 48 (" : 57), " 47 (38), " 1 (1)
 ("senatet er ubet. det vigtigste af de to huse")

mæs. W. S. 32. Amerika. I De Forenede Stater fortsattes den ri-
 vende økonomiske Udvikling fra før Krigen, særlig for
 1921-28. 23 Industriens Vedkommende, som naaede et overordentlig
 C. Coolidge højt teknisk Standpunkt, medens Landbrugets Eksport
 1923-1928 gik tilbage. Ved høje Toldtariffer udelukkedes frem-
 med Konkurrence. Den almindelige Levestandard blev
 H. Hoover sat betydeligt i Vejret, og Opsparingen voksede samtidig,
 fra 1929. hvorved de Forenede Stater fik Kapital til Raadighed til
 Anbringelse i andre Lande. Staterne blev Verdens store
 Kreditorstat. *) I de senere Aar er den almindelige økono-
 miske Nedgang ogsaa naaet hertil med en stigende Ar-
 bejdsløshed, der virker saa meget haardere, som Landet
 ingen social Lovgivning har. Særlig okt. 1929.

Politisk havde Demokraterne Magten med Wilson som
 Præsident 1913—1921, men siden har Republikanerne haft
 Flertallet. *) Ved en Forfatningsændring blev der gennem-
 ført et absolut Alkoholforbud i hele Unionen. Trods For-
 fatningsbestemmelserne har Negrene ikke opnaaet lige
 Vilkaar med de Hvide: særlig i Syden er deres Stilling
 daarlig.

1919
 (Munch s. 128)
 Vestindien
 Panama
 Nicaragua
 osv.
 (Munch 129)
 Udadtil er Staternes Magt steget betydeligt, ikke mindst
 i Mellem- og Sydamerika, hvor der finder stadig større
 nordamerikanske Kapitalanbringelser Sted. Paa paname-
 rikanske Konferencer mødes de Forenede Stater til For-
 handling med det latinske Amerika om deres fælles An-
 liggender.

Skønt Staterne ikke vilde binde sig til Folkeforbundet,
 har de dog senere deltaget i mellemfolkeligt Arbejde, idet
 de har tiltraadt den internationale Domstol i Haag og
 taget Initiativet til Kelloggspagten. Trods denne Freds-
 politik er Flaaden dog blevet stærkt udvidet siden Krigen.

I det latinske Amerika har der været megen Uro med
 Revolutioner og indbyrdes Smaakampe mellem Staterne;
 i México tillige en langvarig Strid mellem de Radikale
 og Klerikale, der bragte et Interdikt over Landet, men
 dette er blevet ophævet efter Forligsforhandlinger med

Jvnfr. Munch s. 129 f.

Romerkirken. Iøvrigt er de syd- og mellemamerikanske
 Landes Betydning i Verdensøkonomien i stadig Stigning.
 ligesom særlig Argentina har været et vigtigt Indvan-
 dringsland.

VII. Internationale Forhold.

33. Folkenes Forbund. Dette Forbund er et Forsøg paa
 at danne en fælles Organisation af hele Menneskeheden
 paa et almenmenneskeligt Grundlag uden Hensyn til Na-
 tion, Race og Religion.

Organisationen fik ikke nogen Højhedsret over Med-
 lemmerne, og dens eneste Magtmiddel blev Verdens of-
 fentlige Mening. Efterhaanden sluttede de fleste af Jor-
 dens Stater sig til, saaledes at kun de Forenede Stater.
 Sovjetunionen, Tyrkiet og Brasilien staar udenfor. Efter
 at Tyskland var blevet optaget i 1926 og var blevet fast
 Medlem af Folkeforbundsraadet sammen med de fire
 andre Stormagter, og de valgte Medlemmer af dette ud-
 videdes til ni, fik Forbundet ikke mere Præg af at være
Sejrherrernes Organ. De ni vælges af Delegeretforsam-
lingen, hvor hvert Medlem har en Stemme. Sekretariatet
 leder Forbundets Administration, hvis Sæde blev Genève.

Dets Formaal er Fredens Bevarelse ved at erstatte den
 ydre Magtanvendelse med faste mellemfolkelige Retsreg-
 ler. Stridsspørgsmaal kan enten afgøres ved en Kendelse
 af den ny oprettede internationale faste Domstol i Haag
 eller ved Forhandlinger under Raadets Ledelse. Krig er
 ikke forbudt, men der er fastsat en bestemt Fremgangs-
 maade, naar det trækker op til Krig, og respekterer et
 Medlem ikke denne, er alle andre Medlemmer pligtige til
 at deltage i Straffeforanstaltninger mod Pagtbryderen.

Det er Forbundets Opgave at virke til Rustningernes
Nedbringelse, men endnu er det ikke lykkedes at naa
 noget paa dette Punkt, da alle Forhandlinger er strandet
 paa Kravet om Sikkerhed før Nedrustning.

/ i hoved-
 sagen

Alle Medlemmer er pligtige til at meddele Forbundet deres indbyrdes *Traktater*. Det skal endvidere føre *Tilsyn* med nationale og religiøse Mindretal, hvor der i Fredstraktaterne er optaget Bestemmelser derom, ligeledes med Mandatomraaderne. Endelig skal det arbejde for en retfærdig social Lovgivning, bekæmpe Slavehandel af enhver Art, Opium o. lign. og kontrollere Vaabenfabrikation. Det er lykkedes Folkeforbundet i nogle Tilfælde at ordne politiske Stridigheder i forskellige Dele af Verden.

27.8.28. 34. **Kelloggpagten.** Paa Forslag af den amerikanske Udenrigsminister Kellogg vedtog næsten alle Stater, ogsaa Sovjetunionen, i 1928 aldrig at ville anvende Krig til Afgørelse af mellemfolkelige Stridigheder; men denne Traktat blev undertegnet under Forbehold af Forsvarskriges Berettigelse. I 1930 foreslog Briand i Genève Oprettelsen af en særlig europæisk Sammenslutning, Europas Forenede Stater, men det fik en meget kølig Modtagelse i de forskellige Lande.

35. **Flaadeoverenskomster.** Medens Forhandlinger om Hærstyrkernes Indskrænkning ikke førte til noget, endes de store Sømagter i Washington 1922 om en Begrænsning af Slagskibene, og i 1930 arbejdede en Konference i London paa noget lignende for Krydsernes Vedkommende; ved denne Lejlighed indrømmede England de Forenede Stater Ret til at have ligesaa stor en Flaade som det selv, medens Frankrig ikke vilde indrømme Italien det samme. 1931 *lykkedes det at komme overens om status quo til 1936.*

36. **Den internationale Arbejdsorganisation.** I alle Fredstraktaterne optoges nogle almindelige Bestemmelser om Arbejderstanden og de socialt underlegnes Stilling i den Verden, der nu skulde bygges op paa human Grundlag. De fastsætter, at Verdensfreden kun kan eksistere paa den *social* Retfærdigheds Grund, men at mange Mennesker

lever under saa megen Uretfærdighed og Elendighed, at Verdensharmonien er i Fare. Derfor skal Nationerne arbejde for Regulering af Arbejdstiden, Forebyggelse af Arbejdsløshed, passende Lønninger og den almindelige sociale Lovgivnings Gennemførelse i alle Lande. 56 Stater har sluttet sig til den internationale Arbejdsorganisation, der skal arbejde for disse Ideers Gennemførelse under Folkeforbundets Ledelse. Der indrettedes et særligt *Bureau*, sammensat af Arbejder-, Arbejdsgiver- og Regeringsrepræsentanter. I *Washington* afholdtes en Konference om den nærmere Udformning af den sociale Lovgivning paa dette Grundlag, og i Praksis er mange af dens Bestemmelser blevet gennemført i de enkelte Lande, f. Eks. 8-Timersarbejdsdagen, selv om de ikke blev fastsat ved Lov. Iøvrigt er *Industrialismen* blevet indført eller stærkt udvidet i mange Lande, hvor den før ikke har spillet nogen Rolle.

37. **Internationale Foreninger** er dannet i stort Tal, og Folkeforbundet fører en Liste over dem. Ligeledes afholdtes der i Aarene efter Krigen mangfoldige *internationale Konferencer*, saaledes i 1927 en økonomisk Verdenskonference i Genève, der anbefalede Rationalisering og Toldnedsættelser. Dette sidste har Folkeforbundet ogsaa søgt at fremme, men uden Held.

Den *internationale Kapitalisme* har efter Krigen oprettet en meget indflydelsesrig Organisation i den svenske *Tændstiktrust*, der virker ved i stor Udstrækning at yde Statslaan mod til Gengæld at faa Monopol i det paa-gældende Land.

38. **Den evangeliske Verdensbevægelse.** Indenfor den ikke-romerske Verden gjorde stærke internationale og interkonfessionelle Strømninger sig gældende, og i 1925 afholdtes et *øumenisk Kirkemøde i Stockholm* under Erkebiskop *Söderbloms* Ledelse, det første siden Nicæa. Ogsaa de lutherske Kirker i hele Verden har dannet en

Sammenslutning i det *lutherske Verdenskonvent*. Den evangeliske Verdensmission har i høj Grad virket til denne Samling. Under *John Motts* Ledelse afholdtes en international *Missionskonference* i Jerusalem. Overalt er den kristne Mission gaaet frem, samtidig med at de gamle Religioner er i Opløsning; men det nationale Røre har i flere Lande stillet sig fjendtligt overfor Missionen af Frygt for, at den skulde repræsentere Stormagternes imperialistiske Politik. Selv om Kristendommen i Asien og Afrika endnu kun omfatter et forsvindende Mindretal, er dens indirekte sociale og kulturelle Indflydelse dog overordentlig stor.
